

Ο «Πόλεμος Των Λέξεων» Του «Λεβαντίνου» Λόρενς Ντάρελ

Angeliki Xythali,

Phd Candidate, Department Of Tourism, Ionian University

Miltiadis Botsis,

Assistant Professor At The Tourism Department Of The Ionian University

Περίληψη

Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ένας από τους κύριους στόχους της Βρετανίας ήταν να αμφισβητήσει την κομμουνιστική διείσδυση στην Ανατολική Ευρώπη και να αντιταχθεί με όλα τα μέσα, στρατιωτικού, πολιτικού και ιδεολογικού χαρακτήρα σε οποιαδήποτε προσπάθεια για τον έλεγχο της Γερμανίας, της Ιταλίας, της Ελλάδας αλλά και της Τουρκίας. Παράλληλα, ο Τσώρτσιλ δεν ήθελε να πληγεί το κύρος της Αγγλίας και ειδικά της Δύσης, στην από κοινού συμμαχία με τη Ρωσία ενάντια στον Χίτλερ, οι τελικές διευθετήσεις, όμως, βάδιζαν σε ένα τεταμένο σχοινί προκειμένου να διαφυλαχτούν τα συμφέροντα της καθεμιάς από τις εν λόγω Δυνάμεις.¹ Ο μακρόχρονος κύκλος των διαπραγματεύσεων μεταξύ της Αγγλίας, των ΗΠΑ και της Ρωσίας, ήταν ανοιχτός για θέματα που αφορούν τις σφαίρες επιρροής των Μ. Δυνάμεων, συνάμα όμως υπήρχε και ο φόβος ενός επικείμενου Γ' Παγκοσμίου Πολέμου σε περίπτωση που δεν βρεθεί μια ικανοποιητική λύση για τις εδαφικές διεκδικήσεις της εκάστοτε χώρας.²

Για την ενίσχυση της θέσης της, μεταξύ των Μεγάλων Δυνάμεων, των ΗΠΑ και της Ρωσίας, η Αγγλία χρησιμοποίησε διάφορες πρακτικές στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής προκειμένου να διασφαλίσει τις σχέσεις της με τους εγχώριους πληθυσμούς και να αποκτήσει ευνοϊκές εθνικές εικόνες αποδεκτές από τους λαούς του εξωτερικού.³ Δημιουργώντας συνθήκες κατάλληλες και αναγκαία μέτρα για την μυστική επιβολή των κυβερνητικών πολιτικών της, οργανώθηκε ένα «εργοστάσιο προπαγάνδας» συμπαρασύροντας και τις μικρότερες δυτικοευρωπαϊκές δυνάμεις προκειμένου να εισέλθουν στο διανοητικό αυτό φυλάκιο της Ευρώπης⁴. Εντός του πλαισίου αυτού τοποθετείται και

¹ Ο Τσώρτσιλ δεν ήθελε να αρνηθεί στους Ρώσους τη θέση τους στην Ανατολική Ευρώπη γενικά ή στην Ανατολική Γερμανία ειδικά, καθώς η συμμαχία με την Ρωσία συνέβαλε καθοριστικά στην ήττα των Ναζί, ένα εγχείρημα που ήταν προς όφελος των δυτικών δημοκρατιών. Έτσι, ο Τσώρτσιλ συμφώνησε με τον Στάλιν κατά τις συναντήσεις τους στη Μόσχα το φθινόπωρο του 1944 στην αναγνώριση του αναπόφευκτου, να δώσει στη Ρωσία 90 τοις εκατό επιρροή στην Ανατολική Ευρώπη με αντάλλαγμα τη βρετανική κυριαρχία στην Ελλάδα. (βλ. Ernest J. King Chair, APPLIED STRATEGY OF WORLD WAR II, *Naval War College Review*, 22/9, 1970, pp.63-64).

² Στο Συνέδριο του Σαν Φρανσίσκο το 1945, οι Τρεις Μεγάλοι (η Αγγλία, η Αμερική και η Ρωσία) ενόψει της Μεγάλης Συμμαχίας που προτίθεντο να σχεδιάσουν για ένα μελλοντικό, ελεύθερο και ενωμένο κόσμο, ο Τσώρτσιλ στάθηκε σε κάποια σημαντικά ζητήματα τα οποία και εξέφρασε προς τον Αναπληρωτή Πρωθυπουργό του Ηνωμένου Βασιλείου, Άντονι Ήντεν, σχετικά με τον τρόπο που έβλεπε τις επικείμενες εξελίξεις στην ευρωπαϊκή σκηνή. Αναφέρθηκε μεταξύ άλλων: «Πρώτον, οι Σύμμαχοι δεν θα έπρεπε να υποχωρήσουν από τις σημερινές τους θέσεις προς την κατοχική γραμμή μέχρι να ικανοποιηθούμε για την Πολωνία, καθώς επίσης και για τον προσωρινό χαρακτήρα της ρωσικής κατοχής της Γερμανίας και για τις συνθήκες που θα δημιουργηθούν στις ρωσοκρατούμενες ή ελεγχόμενες από τους Ρώσους χώρες στην κοιλάδα του Δούναβη, ιδίως στην Αυστρία και την Τσεχοσλοβακία, και στα Βαλκάνια. Δεύτερον, ίσως μπορούσαμε να τους ικανοποιήσουμε για τις εξόδους από τη Μαύρη Θάλασσα και τη Βαλτική ως μέρος μιας γενικής δήλωσης. Όλα αυτά τα θέματα μπορούν να διευθετηθούν μόνο πριν αποδυναμωθούν οι στρατοί των Ηνωμένων Πολιτειών στην Ευρώπη. Αν δεν διευθετηθούν πριν οι στρατοί των Ηνωμένων Πολιτειών αποσυρθούν από την Ευρώπη και ο Δυτικός Κόσμος αναδιπλώσει τα πολεμικά του μέσα, δεν υπάρχουν προοπτικές για μια ικανοποιητική λύση και πολύ λίγες για να προλάβουμε έναν Τρίτο Παγκόσμιο Πόλεμο...» (βλ. Winston S.Churchill, *Triumph and Tragedy, The Second World War II, In CHAPTER XXIX :GROWING FRICTION WITH RUSSIA*, New York, 1953, p.620-621,624).

³ Τα δυσδιάκριτα όρια μεταξύ ειρήνης και πολέμου δημιούργησαν τέτοιες συνθήκες, οι οποίες κατέστησαν αναγκαία την οργάνωση ενός Σκιάδους Υπουργείου (Υπουργείο Πληροφοριών) με απώτερο σκοπό να εφαρμοστούν πρακτικές προπαγανδισμού απέναντι στην κοινή γνώμη. Οι συζητήσεις γύρω από αυτό δεν ήταν αν το Ηνωμένο Βασίλειο θα έπρεπε να ασχοληθεί με την προπαγάνδα, αλλά πώς και τότε θα έπρεπε να το κάνει. (βλ. T. Willcox, *Projection or Publicity? Rival Concepts in the Pre-War Planning of the British Ministry of Information. Journal of Contemporary History*, 18/ 1, 1983, pp.113-114).

⁴ Η Αγγλία οργάνωσε διάφορες εκστρατείες αντίστασης εναντίον των Γερμανών στα πρώτα χρόνια του πολέμου. Μια από τις μεγαλύτερες οργανώσεις ήταν «Η Ευρώπη ενάντια στους Γερμανούς» με σύνθημα εκστρατείας V for Victory to 1941, υποδηλώνοντας την ενότητα μεταξύ Βρετανών και Ηπειρωτικών Ευρωπαίων σε κοινή αντίσταση κατά της Γερμανίας. Τα βρετανικά μέσα ενημέρωσης ενίσχυσαν τη φλόγα αυτή των Βρετανών και έφτασαν κοντά στο να αναγνωρίσουν τους Βρετανούς ως Ευρωπαίους, ίσως πιο κοντά από οποιαδήποτε άλλη στιγμή του 20^{ου} αιώνα. Η αλληλεγγύη στην αντίσταση υποστηρίχθηκε και από ραδιοφωνικά προγράμματα, ενισχύοντας τις βρετανικές βομβαρδιστικές επιδρομές στις κατεχόμενες χώρες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα το ραδιοφωνικό πρόγραμμα «Χαιρετισμός στην Ελλάδα», αναφερόμενο στο διάλογο μεταξύ δύο Ελληνίδων, ακούγοντας το βόμβο των αεροπλάνων:

«Πηνελόπη: Ο Θεός είναι καλός Αίνα. Αυτή είναι η RAF.

Αίνα: Ελάτε φίλοι, ελάτε να μας ρίξετε τις βόμβες σας. Δεν μας πειράζει, Πηνελόπη;

το αντικείμενο του παρόντος πονήματος που είναι η διερεύνηση της εργασίας του Λόρενς Ντάρελ, ως Υπαλλήλου του Βρετανικού Συμβουλίου στην Ελλάδα και Υπεύθυνου Τύπου και Πληροφοριών στα Δωδεκάνησα. Μέσα από την έντονη δραστηριότητα του στο χώρο της Διπλωματίας, πρόκειται να αναδειχθεί ο τρόπος με τον οποίο η προπαγάνδα και η λογοκρισία στον Τύπο αλληλοσυνδέονται και μέσω αυτών αποκαλύπτεται η δυναμική φύση του «Λόγου και της Πειθούς» απέναντι στον λαό της Δωδεκανήσου, την περίοδο της Βρετανικής Στρατιωτικής Κατοχής.

Λέξεις-Κλειδιά: Ντάρελ-Διευθυντής Τύπου και Πληροφοριών, προπαγάνδα, λογοκρισία, Υπουργείο Πληροφοριών(MOI),βρετανική στρατηγική στη Μεσόγειο, Δωδεκανησιακό ζήτημα, γεωπολιτικά συμφέροντα.

Date of Submission: 10-01-2025

Date of Acceptance: 20-01-2025

I. Η Σημασία Του Πνευματικού Πολέμου Και Η Συνδεση Αυτου Με Την Ιδιότητα Του Λορενς Νταρελ

Η πρώτη επαφή του Ντάρελ με τον ελληνικό κόσμο, πραγματοποιήθηκε την περίοδο που ο ίδιος εγκαταστάθηκε στο νησί της Κέρκυρας, ως ένας «περιπλανώμενος καλλιτέχνης» που αναζητά ένα μέρος για να ζήσει με λίγα χρήματα.⁵ Παρόλα αυτά, κατά τη διάρκεια των ετών που ζούσε εκεί, οι επιστολές του σε διάφορα πρόσωπα του στενού περιβάλλοντος του, επιμαρτυρούν μια διαφορετική εκδοχή της ιδιότητας του, η οποία συνδέεται άρρηκτα με τα ζητήματα της εξωτερικής πολιτικής της Μ. Βρετανίας στον ευρύτερο ελλαδικό χώρο.⁶

Αξίζει να σημειωθεί ότι, με το ξέσπασμα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ενώ οι στρατιωτικές μάχες είχαν ξεκινήσει στην Ευρώπη, ένας ακόμη αγώνας μαίνεται παράλληλα, που αφορά τον «πνευματικό» πόλεμο, με την προπαγάνδα να κατέχει πρωταγωνιστικό ρόλο στις πολιτικές των κρατών.⁷ Η σημασία της πληροφορίας και η φύση μετάδοσης αυτής στο ευρύτερο κοινό, διαδραμάτισε καθοριστικό παράγοντα στον επηρεασμό της κοινής γνώμης των χωρών, προκειμένου να καλλιεργηθεί ένα αίσθημα λαϊκής ιδεολογίας για την υποστήριξη της πολεμικής προσπάθειας.⁸

Πηγή: *Όχι αν σκοτώσουν κάποιους από τους εχθρούς μας, και να είναι μεγάλοι. Ρίξτε τις βόμβες φίλοι μας...*». (βλ. W.Webster, 'Europe against the Germans': The British Resistance Narrative, 1940-1950, *Journal of British Studies*, 48/ 4, 2009, p.959,972).

⁵ Alan Thomas, *Spirit of Place, Mediterranean writings*, Lawrence Durrell, Faber, 1969, p.20.

⁶ Διάφορες επιστολές του Ντάρελ της περιόδου 1935-1940, καταδεικνύουν τη σκόπιμη εγκατάσταση του στην Κέρκυρα, προκειμένου ο ίδιος να «παλέψει» όπως ο ίδιος αναφέρει για να διαφυλάξει τα συμφέροντα της χώρας του, της Αγγλίας, έναντι στον φασιστικό επεκτατισμό, να γίνει ο Lawrence της Κέρκυρας, να ακουστεί το όνομα του παντού και να λάβει μεγάλη υποδοχή από τον κόσμο γενικότερα. Ως πιστός υπηρέτης της Βρετανικής αυτοκρατορίας όπως αποκάλυψε ο ίδιος τον εαυτό του, τα σχέδια της βρετανικής εξωτερικής πολιτικής απαντώνται σε πολλά σημεία των επιστολών του σχετικά με την «κρυπτική» μορφή της δραστηριότητας του. Σε εκείνη τη φάση, ενώπιον των επικείμενων πολεμικών αναμετρήσεων, η Κέρκυρα αποτελούσε ένα προπύργιο στην Ελλάδα για την Αγγλία, καθώς η τελευταία αναζητούσε συμμάχους για την προάσπιση των συμφερόντων της σε περιοχές άμεσου ζωτικού ενδιαφέροντος της. Ο Ντάρελ μεταξύ άλλων αναφέρει: «Λόγω της γεωγραφικής της θέσης η Κέρκυρα πρόκειται να αναδειχθεί σε μια σημαντική βάση επιχειρήσεων της Αγγλίας, αν συμβούν τυχόν βαλκανικά προβλήματα». Εκτός αυτών, οι ανησυχίες του Ντάρελ επικεντρώνονται και στη γειτνίαση του νησιού με την Αλβανία, λόγω ενός διπλωματικού επεισοδίου του παρελθόντος στα ελληνοαλβανικά σύνορα με πρόσχημα τη δολοφονία του Ιταλού στρατηγού Τελίνι. Μετά την κατάληψη της Κέρκυρας από τους Ιταλούς, η Ελλάδα εξαιτίας αυτού του γεγονότος αναγκάστηκε να καταβάλλει ένα υπέρογκο ποσό προς την Ιταλία. Ακόμα, ο Ντάρελ προβληματισμένος και για την πρόθεση του φίλου του Wilkinson, τον ρωτά αν πρόκειται να δώσει τη ζωή του, για «την μικρή Ελλάδα, τον γενναίο μικρό μας σύμμαχο», όπως την αποκαλεί ο πρώτος. Αξίζει να σημειωθεί, ότι μετά την Κέρκυρα, ο ίδιος εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και αυτό επιβεβαιώνεται από τις επιστολές του σε μεγάλο βαθμό προς την Anne Ridler καθώς και από τον ίδιο, ο οποίος μετέπειτα σχολιάζει διάφορες πτυχές της διπλωματικής του ζωής. Χαρακτηριστικά ανέφερε ότι ο Υπουργός Εξωτερικών της Αγγλίας του ανέθεσε μια αποστολή στην Αθήνα και δουλεύει ως ένας «είδος πολεμικού ανταποκριτή» ελέγχοντας την κοινή γνώμη, «γράφοντας υπέρχα άρθρα στον ελληνικό τύπο και συλλομβάνοντας πονηρές μεθοδεύσεις για την προώθηση των όπλων μας». (Α.Χυθάλι & Μ.Βοτσίς, Durrell: «Lawrence of Corfu», *IOSR Journal Of Humanities And Social Science, IOSR JHSS*, 28/12, 2023, pp.30-37.

⁷ Όταν ξέσπασε ο πόλεμος στην Ευρώπη, το 1939, ο «αγώνας» της πληροφορίας που ακολούθησε αποδείχθηκε ένας από τους μεγαλύτερους ρυθμούς ειδήσεων στην ιστορία. Χιλιάδες δημοσιογράφοι και ανταποκριτές ξεχύθηκαν στα διάφορα μέτωπα του πολέμου, για να μεταδώσουν τα γεγονότα των συγκρούσεων. Ενώ ο πόλεμος βρισκόταν σε εξέλιξη, ένας άλλος αγώνας ηθικού χαρακτήρα, εκδηλώνεται εξίσου παράλληλα. Σε αυτή τη μάχη, έρχονται αντιμέτωποι το βρετανικό υπουργείο Πληροφοριών και το Γερμανικό Υπουργείο Δημοσίας Διαφώτισης και Προπαγάνδας. Το τελευταίο ιδρύθηκε το 1933 και η λειτουργία του αφορά τόσο το εσωτερικό όσο και το εξωτερικό. Το βρετανικό Υπουργείο Πληροφοριών δραστηριοποιήθηκε το 1939, υπήρχε βέβαια από πιο πριν μια σκελετική οργάνωση και σκοπό είχε τη συστηματική διάδοση της βρετανικής κουλτούρας και των πολιτικών απόψεων στις άλλες χώρες. (βλ. C.Larson, The British Ministry of Information, *The Public Opinion Quarterly*, 5/3, 1941, p.412).

⁸ Ένας από τους κύριους λόγους που κατέστησε αναγκαία τη βρετανική προπαγάνδα σε ξένες χώρες, ήταν ότι έπρεπε να γίνει μια προσπάθεια αντιστάθμισης της πρακτικής αυτής με τις αντιβρετανικές δραστηριότητες άλλων χωρών. Ήταν σημαντικό να αντιμετωπιστούν από την άλλη οι επιπτώσεις της γερμανικής προπαγάνδας στα βρετανικά κύρος και τα συμφέροντα, ειδικότερα στις ουδέτερες χώρες. Η σημασία που αποδίδεται και στον επηρεασμό της γνώμης των ουδέτερων χωρών, αντανακλάται στο γενικότερο πλαίσιο του πολέμου, όπου κάποιες από τις τελευταίες μπορεί ένα είναι πιθανοί μαχητές και κρίθηκε επιτακτική ανάγκη να καλλιεργηθεί η ξένη γνώμη ως στρατιωτικό πλεονέκτημα. Σημαντική η φράση του Λόρδου Beaverbrook, ως πρώτος Πρωθυπουργός Πληροφοριών της Βρετανίας, που εξηγεί τα παραπάνω: «.....καθώς η έκκλησή μας δεν απευθύνεται στους διπλωματικούς εκπροσώπους των ξένων χωρών, αλλά στην κοινή γνώμη αυτών των χωρών, οι μέθοδοί μας πρέπει να διαφέρουν από αυτές του Υπουργείου Εξωτερικών. Έχουμε μια δική μας διπλωματία, μια λαϊκή διπλωματία – και για αυτό

Με κύριο άξονα τα προαναφερθέντα στοιχεία, κινήθηκε και η γενικότερη ιδεολογία της βρετανικής προπαγάνδας την εποχή εκείνη, δίνοντας ακόμη περισσότερο έμφαση στη διασφάλιση της μετάδοσης όχι παραποιημένων πληροφοριών, αλλά διάδοση αληθινών μηνυμάτων προς την κοινή γνώμη ουδέτερων χωρών σχετικά με τη φύση της βρετανικής υπόθεσης στη διεθνή σκηνή του πολέμου⁹. Μέσω της «Προβολής και της Δημοσιότητας», δημιουργήθηκε ένα πλαίσιο όπου τα μέσα της Διπλωματίας ταυτίζονται με την δύναμη της «προπαγάνδας», σε ένα μέτωπο μια συνεχούς, ατελούς και πολυποικίλης Πληροφόρησης. Όπως εκφράστηκε και ο Λόρδος Beaverbrook, ως Υπουργός πληροφοριών της Βρετανίας : «η προπαγάνδα ως το δημοφιλέσ σκέλος της διπλωματίας...χρησιμοποιείται σε έναν αγώνα όπου τα πυρομαχικά του μυαλού δεν γίνονται λιγότερο ζωτικά για την νίκη από τους στόλους και τους στρατούς»¹⁰.

Οι παραπάνω τοποθετήσεις σχετικά με τις βρετανικές πρακτικές συνδέονται με τον Λόρενς Ντάρελ και την έντονη δραστηριότητα του στον τομέα της διπλωματίας. Ως μέλος του Βρετανικού Συμβουλίου στην αρχή του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, καταδεικνύεται η σημασία της θέσης του με πρόθεση τον προπαγανδισμό για τη διαμόρφωση της κοινής γνώμης προς όφελος των βρετανικών συμφερόντων στην Ελλάδα.¹¹ Το μέτωπο των πολιτών, γενικότερα ο επηρεασμός της κοινής γνώμης, που συνάδει απόλυτα με την ιδιότητα του Ντάρελ, ήταν εξίσου σημαντικό με το μέτωπο της μάχης, απασκοπώντας στην εξασφάλιση κάθε μέσου και πρακτικών για να επιτευχθεί η νίκη στον πόλεμο, από την πλευρά των Συμμάχων.¹²

Μέσω της δημιουργίας του Βρετανικού Συμβουλίου το 1934, η δημοσιότητα της Αγγλίας για σκοπούς βελτίωσης των βρετανικών σχέσεων με τις ξένες χώρες μέσω της πολιτισμικής οδού, αντανakλούν το ρόλο της προπαγάνδας στην πιο διακριτική της μορφή¹³. Η λειτουργία του εν λόγω Συμβουλίου απασκοπούσε στην αποδοχή της κουλτούρας του άλλου, προκειμένου οι βρετανικές απόψεις να εισαχθούν αβίαστα στις αντιλήψεις του κοινού. Στο εξωτερικό, ο σκοπός του ήταν να προωθηθεί το εγχείρημα αυτό στις αγγλόφιλες ιδιαίτερα κοινωνίες που έχουν ήδη αναπτύξει έντονο ενδιαφέρον για την αγγλικό σύστημα αξιών και πεποιθήσεων. Ακόμα, το Βρετανικό Συμβούλιο ενθάρρυνε πρακτικές ανάπτυξης με γνώμονα την πνευματική καλλιέργεια, όπου σημαίνοντα ρόλο στην επιτυχία του συνέβαλλε μεταξύ άλλων η διάδοση της αγγλικής γλώσσας σε ξένα σχολεία και πανεπιστήμια.¹⁴

πρέπει να έχουμε τη δική μας ειδική οργάνωση...» (βλ. Philip M. Taylor, *The Foreign Office and British Propaganda during the First World War, The Historical Journal*, 23/4, 1980, pp.876,898).

⁹ Philip M. Taylor, *ό.π.*, p.896.

¹⁰ Κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, το Foreign Office προσπαθούσε με κρυπτικό τρόπο να εισάγει τις τεχνικές της προπαγάνδας, προκειμένου να προωθήσει τα εθνικά συμφέροντα με προσεκτικές και αδρατες κινήσεις. Παρόλα αυτά, οι εκάστοτε συνθήκες ευνοούσαν περισσότερο την «αποκάλυψη» τέτοιων ενεργειών για την καλύτερη αντιμετώπιση της κοινής γνώμης, προωθώντας τις πιο άμεσες γνωστές μορφές δημοσιότητας, όπως η κινηματογραφική προπαγάνδα, η προσωπική προπαγάνδα κ.α. Σε αυτό το εγχείρημα το F.O. κρίθηκε αναποτελεσματικό αναφορικά με τις εκάστοτε απαιτήσεις, λόγω απειρίας και κλίσης. Μερικά από τα ανώτερα στελέχη του Υπουργείου και του Τμήματος Τύπου, μεταξύ άλλων και ο Beaverbrook, τόνισαν την αξία του ηθικού παράγοντα και της αναγκαιότητας της επιρροής του πληθυσμού γενικότερα. (βλ. P. M. Taylor, *ό.π.*, p.897).

¹¹ A. Xythali & M. Botsis, *ό.π.*, pp.30-37.

¹² Η αξία της προπαγάνδας, βασίζεται σε μια πολύπλευρη προσέγγιση των μέσων που χρησιμοποιούνται για την αποτελεσματικότητα της, που αφορά μια ποικιλία μηνυμάτων και κινήτρων, δίνοντας βάση το περιεχόμενο αυτών των μηνυμάτων, τα οποία αξιοποιούνται με οποιοδήποτε μέσο επικοινωνίας προς την επίτευξη συγκεκριμένων συμφερόντων. Σύμφωνα με τον πρώην αναπληρωτή διευθυντή του Γραφείου Πληροφοριών Πολέμου κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, Wallace Carroll, η μετάβαση από τα αμυντικά μηνύματα, η αντιπροπαγάνδα δηλαδή περνά σε μια νέα φάση, δίνεται σημασία στη δημιουργία επιθετικών μηνυμάτων, αναφορικά με θέματα ναζιστικής ήττας και συμμαχικής κυριαρχίας, μετατοπίζοντας την ισορροπία του «πολέμου της πληροφόρησης» προς τους Συμμάχους. Παρόλα αυτά, ο Πόλεμος της Πληροφορίας μπορούσε να γεμίσει ένα κενό, πολιτικής ή στρατιωτικής φύσεως και λειτουργούσε ως συμπληρωματικός παράγοντας στη νίκη που αφορά τον πραγματικό πόλεμο. (βλ. Haroro J. Ingram, *Brief History of Propaganda During Conflict: Lessons for Counter-Terrorism Strategic Communications, International Centre for Counter-Terrorism-The Hague*, 2016, pp.18-19).

¹³ Ο Leeper, που ήταν υπεύθυνος την ίδρυση του Βρετανικού Συμβουλίου, το 1934, ανέφερε μεταξύ άλλων: «Ακόμα και πριν καν γίνουν επίσημα σχέδια για ένα Υπουργείο Πληροφοριών... Έβλεπα το Βρετανικό Συμβούλιο ως πιθανό πυρήνα». Επιθυμούσε να εισέλθει στον «αγώνα της Πληροφόρησης και της Δημοσιότητας», έχοντας τα ηνία της δημιουργίας του επικείμενου Υπουργείου. Για τη φύση της προπαγάνδας, αναφορικά με την οργάνωση του Βρετανικού Συμβουλίου υποστήριξε «ότι για να είναι αποτελεσματική, η προπαγάνδα θα πρέπει να αντιμετωπίζεται με λεπτότητα...» (βλ. T. Willcox, *ό.π.*, p.106).

¹⁴ Τέτοιου είδους πρακτικές εκφράστηκαν από τον Leeper στους σχεδιαστές του Υπουργείου Πληροφοριών, το 1935, όπου η δημοσιότητα ήταν η καλύτερη μορφή προπαγάνδας, προτείνοντας την ονομασία «National Publicity» για το Υπουργείο αντί του όρου «Information». Στόχος του τελευταίου αποτελούσε η προώθηση εθνικών παραποιήσεων στο εξωτερικό και η άμβλυνση «των δυσμενών» φημών στο εσωτερικό της αυτοκρατορίας. (βλ. T. Willcox, *ό.π.*, pp.106-107).

Εκτός αυτών, η δύναμη του Τύπου ήταν ιδιαίτερα σημαντική και για το λόγο αυτό η βρετανική κυβέρνηση προχώρησε στην οργάνωση ενός ειδικού Τμήματος Τύπου και Προπαγάνδας, εξετάζοντας σοβαρά το εν λόγω ζήτημα ως απάντηση στη δημιουργία αντιβρετανικής προπαγάνδας που διεξήχθη από άλλες χώρες¹⁵. Η προετοιμασία σχεδίων για την ίδρυση ενός Υπουργείου Πληροφοριών, έγινε το 1935 και ακολούθησαν ιδιαίτερες δυσκολίες ως προς τη δομή, την οργάνωση, αλλά και το περιεχόμενό του. Επαινεμένο με έμπειρους δημοσιογράφους, το νέο κυβερνητικό τμήμα επρόκειτο να ακολουθήσει τη βάση στην οποία, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης κρατάνε τα ηνία της Προβολής και της Διαφήμισης της Βρετανίας, με στόχο την εθνική προπαγάνδα τόσο σε καιρό πολέμου αλλά και ειρήνης.¹⁶ Σύμφωνα με τον Frederick Bartlett, καθηγητή Ψυχολογίας στο Πανεπιστήμιο του Cambridge, στον οποίο το Υπουργείο Πληροφοριών(MOI) ανέθεσε τη συγγραφή ενός έργου, με τίτλο *Political Propaganda (1940)*, η δύναμη της προπαγάνδας εστιάζεται στο σημείο όπου «μια αξιόπιστη υπηρεσία ειδήσεων προσφέρει τη βάση κάθε αποτελεσματικής προπαγάνδας σε μια δημοκρατία». Πάνω σε αυτή τη θέση, βασίστηκε και η πολιτική του Γραφείου Πληροφοριών, ασκώντας μια «προπαγάνδα με γεγονότα» κατά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο.¹⁷

Τα τμήματα του Υπουργείου Πληροφοριών που δημιουργήθηκαν την περίοδο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, είχαν επαφές σε 75 διαφορετικές χώρες και τοποθεσίες. Οι Βρετανοί ακόλουθοι Τύπου σε αυτές τις χώρες διπλασιάστηκαν¹⁸. Οι σταθμοί που είχαν δημιουργηθεί ήταν μεταξύ άλλων στην Αθήνα αλλά και στο Κάιρο, με τον Ντάρρελ να είναι βασικό μέλος της οργάνωσης αυτής, ως *press attaché* (Ακόλουθος Τύπου), το οποίο επιμαρτυρείται και από τις αναφορές του βιβλίου *Spirit of Place*¹⁹. Συγκεκριμένα, αναφορικά με τις αρμοδιότητες του ο ίδιος ανέφερε σε επιστολή του τον Ιούνιο του 1946 «έχω την επιμέλεια μιας καθημερινής ελληνικής και ιταλικής εφημερίδας και μιας εβδομαδιαίας τούρκικης, που με σκοτώνει! Δεν βρίσκω χρόνο να κάνω κάτι περισσότερο από το μεσημεριανό γεύμα με τους Ταξιάρχες...»²⁰. Επίσης, ο Ντάρρελ αναφέρει ότι του λείπει το Κάιρο, η ζωή εκεί με «...τους εξόριστους ποιητές και τους επισκέπτες μυστικούς πράκτορες²¹...».

Η δυννητική δύναμη της προπαγάνδας, ήταν η κατευθυντήρια γραμμή που στηρίχτηκε ο Ντάρρελ καθ' όλη τη διάρκεια της εργασίας του στον τομέα των εξωτερικών υποθέσεων, ασκώντας έντονη επιρροή στη μαζική γνώμη αναφορικά με την φύση της

¹⁵ Το έτος 1938, ο τότε Πρωθυπουργός της Βρετανίας Νέβιλ Τσάμπερλεν, σε διάφορες συζητήσεις με αξιωματούχους εξέφρασε αντίθετη γνώμη ως προς τη δημιουργία ενός Υπουργείου Προπαγάνδας καθώς ήθελε «την αντικειμενικότητα και την ανεξαρτησία στην παροχή ειδήσεων από τα βρετανικά πρακτορεία...». Παρόλα αυτά, ο πρωθυπουργός συναίνεσε ως προς τη σύνταξη και οργάνωση ενός νέου τμήματος, με την ονομασία Τμήμα Εξωτερικής Δημοσιότητας του Υπουργείου Εξωτερικών, συμπεριλαμβανομένου και του τμήματος ειδήσεων του F.O. Σε συνθήκες όμως πραγματικού πολέμου, η δημιουργία ενός καθεαυτού Υπουργείου Πληροφοριών κρίθηκε αναγκαία, με πρώτο όνομα αυτό του Βρετανού Υπουργού Εσωτερικών, Sir Samuel Hoare, ως Γενικό Διευθυντή στον εν λόγω Υπουργείο σε καιρό πολέμου. (βλ. C.Larson, *ό.π.*, pp.413-414).

¹⁶ Γενικός Διευθυντής συντονισμού σχετικά με τις δραστηριότητες σχεδιασμού του Υπουργείου Πληροφοριών, διατέλεσε ο Σερ Στίβεν Τάλνεντ. Η εμπειρία του σε συναφή θέματα, προέβλεπε ότι οι ενεργητικές διαφημιστικές δραστηριότητες ήταν η βάση για μια αποτελεσματική προπαγάνδα, όπως αυτά παρουσιάστηκαν σε ένα φυλλάδιο το 1932, με τίτλο «Η προβολή της Αγγλίας». Μεταξύ άλλων, αναφέρθηκε στον τρόπο με τον οποίο η Αγγλία θα προσέλκυε το ευρύτερο κοινό, βασισόμενη στη διερεύνηση των διαφορετικών πτυχών της χώρας και ποιες από αυτές ήταν κατάλληλες για το εκάστοτε ακροατήριο. Θα έπρεπε οι τεχνικές προβολής και διαφήμισης να συνάδουν με τις ανάγκες και τον τρόπο ζωής των διαφορετικών λαών, έτσι ώστε να γίνει αποτελεσματικότερη η προετοιμασία και η οργάνωση του υλικού στο σύνολο του. Απώτερος σκοπός αυτών, όπως είπε ο ίδιος: «Η ανάγκη να «προβάλουμε» ελκυστικές εθνικές εικόνες ήταν επιτακτική γιατί «αν δεν αναλάβουμε εμείς οι ίδιοι αυτό το έργο, οι άλλοι θα αναγκαστούν να το αναλάβουν για εμάς όχι πάντα με αλήθεια ούτε πάντα με συμπάθεια». (βλ. T.Willcox, *ό.π.*, pp. 100-101).

¹⁷ James Chapman, Lashmar, P., Oliver, J., Roshwald, A., Stites, R., Taylor, Review Article: The Power of Propaganda, *Journal of Contemporary History*, 35/4, 2000, p.681.

¹⁸ C.Larson, *ό.π.*, p.427.

¹⁹ Ο Ντάρρελ σε επιστολή του στην Anne Ridler το 1939 από την Αθήνα, αναφέρει μεταξύ άλλων: «Δουλεύω για την «Αποστολή» εδώ, είμαι σαν ένα είδος πολεμικού ανταποκριτή... Ο ακόλουθος Τύπου (*press attaché*) της Αυτού Μεγαλειότητας κυβερνά το τμήμα... (στην Αθήνα) Ακόμα, κατά τα χρόνια που ήταν στην Αίγυπτο, ο ίδιος έγραφε μια εβδομαδιαία στήλη στην εφημερίδα *Egyptian Gazette* και ανέλαβε την θέση του Υπευθύνου Ξένου Τύπου στο Κάιρο (*Foreign Press Officer*). Το 1944 έγινε Ακόλουθος Τύπου (*press attaché*) στην Αλεξάνδρεια, όπου στην ευρύτερη περιοχή διέμεναν 300.000 Έλληνες και ο ίδιος είχε υπό την εποπτεία του πολλές εφημερίδες και περιοδικά που γράφονταν στην ελληνική γλώσσα. (βλ. A. Thomas, *ό.π.*, pp.42,47).

²⁰ Alan Thomas, *ό.π.*, p.58.

²¹ A. Thomas, *ό.π.*, σ.56.

βρετανικών συμφερόντων στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου²². Αυτό καταδεικνύεται από τις πληροφορίες που αποτυπώνονται στο βιβλίο *Spirit of Place*, όπου μεταξύ άλλων αναφέρεται στο πεδίο εργασίας του Ντάρελ εκείνη την περίοδο και σχετίζεται με την παροχή πληροφοριών στον ελληνικό Τύπο, επηρεάζοντας τη συντακτική λειτουργία του με πρόθεση θετικά διακείμενη προς τη Συμμαχική υπόθεση²³.

Την περίοδο της Βρετανικής Στρατιωτικής Διοίκησης στα Δωδεκάνησα, ο Ντάρελ ως Διευθυντής Τύπου και Πληροφοριών στη Ρόδο το 1945, στο πλαίσιο της δικαιοδοσίας του ήταν και η άσκηση Λογοκρισίας στον Τύπο, ελέγχοντας με άλλα λόγια όλες τις επικείμενες ειδήσεις που επρόκειτο να δημοσιευτούν, αν θεωρούνταν κατάλληλες για αυτό τον σκοπό²⁴. Σύμφωνα με τον Byron Price, Διευθυντή του Υπουργείου Λογοκρισίας των ΗΠΑ, σε ένα άρθρο του για την Κυβερνητική Λογοκρισία σε καιρό πολέμου, αναφέρεται μεταξύ άλλων: «... Γι' αυτό είναι σημαντικό η λογοκρισία να επιφορτιστεί με ανθρώπους που πιστεύουν με όλη τους την καρδιά και το μυαλό σε όλα όσα δεν είναι η λογοκρισία -την ελευθερία του λόγου, την ελευθερία του Τύπου και όλες τις άλλες ελευθερίες που είναι σύμφυτες με την ίδια τη δημοκρατία. Για το καλό της ψυχής του, καλό θα ήταν κάθε λογοκριτής να κρατά κορνιζαρισμένο στους τοίχους του και συνεχώς μπροστά στα μάτια του αυτό το ρητό του Όουεν Τουίντι...²⁵». Ο σκοπός της προπαγάνδας, συνάδει σε μεγάλο βαθμό με τη λογοκρισία, καθώς και τα δυο αυτά «σκέλη της διπλωματίας» έχουν τη δύναμη να χειραγωγούν το κοινό προς απώτερους σκοπούς, όπως στην περίπτωση της Ελλάδας, όπου η εργασία του Ντάρελ στους διάφορους κυβερνητικούς οργανισμούς ήταν σημαντικό πλεονέκτημα για την αποτελεσματικότητα της δουλειάς του. Όπως ο ίδιος αναφέρθηκε, σε επιστολή του το 1946 προς τον T.S.Eliot, «... Έχω πάει στην Αθήνα δυο φορές για να κυνηγήσω μια δουλειά αλλά τη βρήκα γεμάτη από ανθρώπους που κυνηγούν και αυτοί δουλεύεις. Φοβάμαι ότι κάναμε κακό στην Ελλάδα με όλη την προπαγάνδα που κάναμε γι' αυτήν αυτά τα χρόνια. Όλοι θέλουν να πάνε εκεί τώρα...»²⁶.

Η δυναμική του Υπουργείου Πληροφοριών ήταν τεράστιας σημασίας, καθώς οι εκπρόσωποι αυτού, συμπεριλαμβανομένου και του Ντάρελ δρούσαν απροκάλυπτα κρυμμένοι πίσω από τις «Λέξεις», οργανώνοντας ένα δίκτυο Πληροφορίας έως ότου οι εσωτερικοί μηχανισμοί προπαγανδισμού να γίνουν αποτελεσματικότεροι προκειμένου να επιτευχθούν οι βασικοί σκοποί της Βρετανικής εξωτερικής πολιτικής²⁷. Όλα αυτά ενισχύθηκαν μέσω της ιδιότητας του Ντάρελ ως Υπαλλήλου του Βρετανικού Συμβουλίου και μετέπειτα ως Υπευθύνου Τύπου στην Αίγυπτο και στην περιοχή των Δωδεκανήσων²⁸. Ο ίδιος τονίζει ότι ήταν «*complete Levantine*», (μπα.

²² Η θέση της Μεσογείου, από γεωπολιτικής σκοπιάς, αποτέλεσε επί σειρά ετών ένα σημαντικό θέατρο επιχειρήσεων. Οι πολιτικές πρακτικές των δυο αντιμάχων μερών του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, της Σοβιετικής Ένωσης και των δυτικών δημοκρατιών εφοφθαλμούσαν την προσάρτηση της Μεσογείου στη σφαίρα επιρροής των αντίστοιχων συμφερόντων τους. Ο απώτερος σκοπός αυτών διαπερνούσε την αξία της Μεσογείου ως εμπορικής οδού, αλλά ως ένας δρόμος στρατιωτικός που θα απέφερε πολλαπλά οφέλη στο εκάστοτε κράτος. Προσφέρει μια στρατηγική πύλη στην ευρασιατική χερσαία μάζα και πιθανές βάσεις βομβαρδιστικών για τη στρατηγική αεροπορική δύναμη της Αγγλίας αλλά και των ΗΠΑ, καθώς το σημείο αυτό δημιουργεί μια καθαυτή προσέγγιση σημαντικών ρωσικών βιομηχανικών κέντρων. (βλ. J. S. Rousek, *ό.π.*, p.86).

²³ A.Thomas, *ό.π.*, σ.47. Οι Σοβιετικοί πολιτικοί εντόπισαν ότι η Ελλάδα βρίσκεται στην βρετανική σφαίρα ενδιαφέροντος στην Ανατολική Μεσόγειο. Τα βρετανικά συμφέροντα στην Ελλάδα ήταν εμφανή και εκφράστηκαν στη Διάσκεψη των Υπουργών Εξωτερικών της Μόσχας τον Οκτώβριο του 1943 (βλ. G. Roberts, *Moscow's Cold War on the Periphery: Soviet Policy in Greece, Iran, and Turkey, 1943-8*, *Journal of Contemporary History*, 46/1/2011, p.61).

²⁴ Ο P.B.E Acland διορίζει τον Ντάρελ ο οποίος ήταν «*αξιωματικός των Δημοσίων Πληροφοριών του Βρετανικού Υπουργείου Πληροφοριών στη Δωδεκάνησο για να ασκήσει τα καθήκοντα των Αρχών της Δημόσιας Ασφαλείας, να ελέγχει δηλαδή όλα τα περιοδικά, τις εφημερίδες τα κείμενα των σχολικών βιβλίων. Ο,τιδήποτε δημοσιεύεται στη Ρόδο πρέπει να υποβάλλεται πρώτα στο Γραφείο αυτού, πριν δημοσιευθούν*». (βλ. Εφημερίδα «ΧΡΟΝΟΣ» της 18 Σεπτεμβρίου 1945: «ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΟΥ-ΛΟΓΟΚΡΙΣΙΑ» αρ.35).

²⁵ Byron Price, *Governmental Censorship in War-Time*, *The American Political Science Review*, 36/5, 1942, p.849.

²⁶ A.Thomas, *Spirit of Place, Mediterranean writings*, LAWRENCE DURRELL, London 1969, p.57.

²⁷ Γενικά ο χώρος της Μεσογείου παρέμεινε για μεγάλο χρονικό διάστημα ένας από τους σημαντικότερους γεωπολιτικούς τομείς, όπου η πολιτική των δυτικών Δυνάμεων συγκρούεται ολοένα και περισσότερο με εκείνη της Σοβιετικής Ένωσης. (βλ. Joseph S. Rousek, *The Geopolitics of the Mediterranean*, II, *The American Journal of Economics and Sociology*, 13/1, 1953, p.86). Η Ανατολική Μεσόγειος ήταν η πύλη που συνέδεε την Ανατολή και τη Δύση και οι Μ. Δυνάμεις μάχονταν για να κρατήσουν το κλειδί αυτής της πόρτας που αποτελούσε με λίγα λόγια το κλειδί της παγκόσμιας κυριαρχίας. Αξίζει να επισημανθεί στο σημείο αυτό, η αξία της περιοχής της Μεσογείου, όπως αυτή εκφράστηκε από τον Αμερικανό πολιτικό επιστήμονα Nicholas John Spykman, όπου ο γεωγραφικός παράγοντας στη θεωρία της γεωπολιτικής διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στον σχεδιασμό της εξωτερικής πολιτικής των χωρών. Στη θεωρία *Rimland*, που προώθησε ο ίδιος, αναφέρεται στη σημασία της ωριδίας παράκτιας γης γύρω από την Ευρασία καθώς και στον θαλάσσιο χώρο που περιβάλλει το δακτύλιο της ευρασιατικής ηπείρου. Γι' αυτόν τον λόγο, η περιοχή της Μεσογείου αποτέλεσε ένα σημαντικό θέατρο πολέμου, έγινε το μήλον της έριδος των Μ.Δυνάμεων της εποχής, ως μια περιοχή ύψιστης στρατηγικής σημασίας. (βλ. Mark Bassin, Chapter 10 *Eurasia, European Regions and Boundaries: A Conceptual History*, 2023, pp.218-219).

²⁸ A.Thomas, *ό.π.*, p.42-43. Το πεδίο εργασίας του Ντάρελ εκείνη την περίοδο σχετίζεται με την παροχή πληροφοριών στον ελληνικό Τύπο, επηρεάζοντας τη συντακτική λειτουργία του με πρόθεση θετικά διακείμενη προς τη Συμμαχική υπόθεση. (βλ. A.Thomas, *ό.π.*, p.47). Το 1944 ο

«εντελώς Λεβαντίνος») κατά τη διάρκεια που ήταν Διευθυντής Τύπου και Πληροφοριών στο Γραφείο της Ρόδου,(ΜΟΙ), αναφερόμενος στη μεγάλη διάρκεια ουσιαστικά της διαμονής του στην ευρύτερη περιοχή του Λεβάντε, καθώς εκεί ήταν και το πεδίο εργασίας του.²⁹

Παρόλα αυτά, μέσα από διάφορες συνεντεύξεις του στα μετέπειτα χρόνια, ο Ντάρελ αναφέρεται στα αισθήματα του για την Ελλάδα, αφήνοντας να δημιουργηθεί η εντύπωση ενός ανθρώπου που αγαπούσε τη χώρα αυτή.³⁰ Όμως, λόγω της ιδιότητας του δεν αποδεικνύεται περίτρανα, αυτό στο οποίο ο ίδιος ήθελε να αφήσει την υπογραφή του, ως φίλος της Ελλάδας. Αντ' αυτού, σκιαγραφείται τελικά και από τα προαναφερθέντα στοιχεία καθώς και στη μετέπειτα ανάλυση, ο ενεργητικός του ρόλος στις διάφορες αποστολές που του είχαν ανατεθεί, με τον «Πόλεμο των Λέξεων» να κατέχει εξέχουσα θέση στη διπλωματική του φαρέτρα.

II. Υπό Την Επιμέλεια Του Ντάρελ Η Εφημερίδα «ΧΡΟΝΟΣ» Της Ρόδου

Κατά τη διάρκεια της Βρετανικής Στρατιωτικής Διοίκησης στα Δωδεκάνησα, η κατανομή των διάφορων εξουσιών και των δημοσίων οργάνων της περιοχής εύλογα προμηνύεται ότι ήταν υπό το σκήπτρο του βρετανικού επιτελείου. Χαρακτηριστική αναφορά του Acland που ήταν Γενικός Διαχειριστής Δωδεκανήσου την περίοδο εκείνη, επισημαίνει ότι :«Σκοπός μου είναι να επιτρέψω εις σας, εντός των ορίων των κανονισμών και , ένα ευρύ μέτρον αυτοδιοικήσεως αλλά τούτο απαιτεί συνεργασίαν εκ μέρους σας και υπακοήν εις τον Νόμον και τας διαταγάς μου...ενώ η υπέρτατη ευθύνη δια τον Νόμον, Τάξιν και καλήν Διοίκησιν εναπομένει εις εμέ³¹ ...».

Τον Σεπτέμβριο του 1945,στην Εφημερίδα «Χρόνος» της Ρόδου, παρουσιάζεται άρθρο με τίτλο «ΛΟΓΟΚΡΙΣΙΑ», με τον διορισμό του Ντάρελ ως Διευθυντή της εν λόγω εφημερίδας.³² Ο τίτλος της συγκεκριμένης δημοσίευσης έχει ιδιαίτερη σημασία καθώς αποτελεί μια γενικότερη παραδοχή για τον σκοπό της Βρετανίας σχετικά με την επιρροή της λαϊκής μάζας προς όφελος των Βρετανικών επιδιώξεων και σχεδίων στην ευρύτερη περιοχή³³. Παρόλα αυτά, στη εφημερίδα «ΧΡΟΝΟΣ» κατά τα λεγόμενα του Ντάρελ, καθώς αυτός ήταν

Ντάρελ έγινε Ακόλουθος Τύπου στην Αλεξάνδρεια, όπου στην ευρύτερη περιοχή διέμεναν 300.000 Έλληνες και ο ίδιος είχε υπό την εποπτεία του πολλές εφημερίδες και περιοδικά που γράφονταν στην ελληνική γλώσσα. Ακόμα, ο ίδιος σε συνέντευξη του το 1959, «*Paroles avec Lawrence Durrell*», όταν ρωτήθηκε για την δουλειά του στην Ελλάδα, απάντησε: «*Και ταυτόχρονα μ' αυτά ήρθε και το Foreign Office. Έγινε κάτι σαν επικεφαλής της προπαγάνδας. Γρήγορα είδα ότι όλα είχαν κριθεί: οι Τούρκοι, οι Έλληνες, οι Άγγλοι ήταν σαν βράχοι, ακλόνητοι. Παραϊτήθηκα*». (βλ. Earl G. Ingersoll, Lawrence Durrell Conversations, *Letting the Reading Loose on the Work*,p.20).

²⁹ A.Thomas,ό.π.,σ. 60.

³⁰ Μέσα από διάφορες συνεντεύξεις του ο Ντάρελ θέλοντας να εκφράσει την προσμονή και τη χαρά του να μείνει στη χώρα αυτή, καθώς για τον ίδιο «...η Ελλάδα είναι θαυμάσια. Υπάρχουν τα νησιά για κολύμπι, και είναι γεμάτη από απολύτως ανεξερεύνητα βιβλία και ανθρώπους, όλα τοποθετημένα σε έναν υπέροχο φωτεινό χώρο... Το ιδανικό μου θα ήταν να περάσω τέσσερις μήνες στην Ελλάδα και τον υπόλοιπο χρόνο εδώ...Μπορώ να φανταστώ οποδήποτε σε ένα ελληνικό νησί και να αισθάνομαι σαν στο σπίτι μου. Πάντα πηγαίνω στην Κέρκυρα... Αλλά αν ξέρεις τρεις λέξεις ελληνικά, όλοι σε ερωτεύονται τρελά. Γυρνάνε και σε ανασαίνουν και μπορείς να κάνεις ό,τι θέλεις». (βλ. Massey University (n.d.).University Units, LAWRENCE DURRELL: A CONVERSATION Interview by Peter Beatson, Harriet Liens, Robert Liens,pp.12-13).Μερικές φορές αποκαλεί τον εαυτό του «*επαγγελματία πρόσφυγα*», καθώς αν δεν ήταν ο πόλεμος θα ήταν ακόμα στο νησί της Κέρκυρας και θα ήταν πλήρως ενσωματωμένος εκεί. Άλλοτε πάλι είναι ένας λογοτέχνης που του άρεσε αυτό που ενέπνεε η μαγεία της Ελλάδας, ένα «*αίσθημα ευφορίας που...είναι καταπληκτικό, αλλά δεν ξέρω τι είναι*». (βλ.Ι. Pomerantsev, In Conversation with Lawrence George Durrell,Provence,1983,Zeitung timetrain).Μέσα από την πολυμορφική ιδιότητα του όπως αυτή προκύπτει από τις προαναφερθείσες αναφορές στο σύνολο τους, δημιουργείται η εντύπωση ενός ανθρώπου που αγαπούσε την Ελλάδα. Μένει μόνο η ιστορία και τα γεγονότα να αποδείξουν «όλα όσα ο ίδιος δεν ήταν». Ποικίλες αναφορές καταδεικνύουν ότι ο Ντάρελ ήταν όργανο της Βρετανικής Διοίκησης και σκοπός των ταξιδιών του στις διάφορες περιοχές της Ελλάδας αλλά και στην Κύπρο, ήταν να διασφαλίσει τα συμφέροντα της εξωτερικής πολιτικής της χώρας του, της Αγγλίας. Στο βιβλίο Spirit of Place με επιμέλεια του Alan Thomas.: «...όταν ο η κρίση της ΕΝΩΣΙΣ, είχε αναπτυχθεί σε βία και ένταση, ο Ντάρελ πείστηκε για άλλη μια φορά στην υπηρέσία του Στέμματος. Τα άπταιστα ελληνικά, η προηγούμενη εμπειρία του ως Υπεύθυνος Τύπου και η συμπονετική κατανόηση του ελληνικού χαρακτήρα, εξασφάλισαν την καταλληλότητά του γι αυτή την δύσκολη και συχνά επικίνδυνη δουλειά του...». Ο ίδιος, ο Ντάρελ αναφέρει σε επιστολή του προς την Freya Stark 1954,σχετικά με την δραστηριότητα του στην Κύπρο: «...με έχουν κάνει pasha(πασά, σαν διοικητή, ανώτερο αξιωματούχο) και παλεύω με τις Υπηρεσίες Πληροφοριών στο νησί προσπαθώντας να υποστηρίξουμε την υπόθεσή μας ενάντια στα ενωμένα ουρλιαχτά των Ενωτιστών...». (βλ.Α.Thomas,ό.π.,p.89). ³⁰ Όπως αναφέρθηκε και ο συγγραφέας Ευρυπίδης Κλέοπας σε διάλεξη του με θέμα: 'Ο πολιτικός ρόλος του Βρετανού συγγραφέα Λώρενς Ντάρελ στην Κύπρο', αναφέρει μεταξύ άλλων: «*Με αυτή την έννοια τα Πικρολέμονα αποτελούν ένα σωστό χειρίδιο για το πώς σχεδιάστηκε το Κυπριακό και για το ποιο βρίσκονται ανάμεσα στους κυριότερους πρωταγωνιστές της τραγωδίας του κυπριακού λαού. Και αβίαστα προκύπτει βασανιστικό το ερώτημα: Για ποιο λόγο δεν επισημαίνεται δυνατά και χωρίς περιστροφές αυτό που αυτός ο ίδιος ο πρωταγωνιστής των γεγονότων επισφράγισε με την υπογραφή του*». (εννοώντας τον Ντάρελ). (βλ. Ε.Κλέοπας, διάλεξη με θέμα: *Ο πολιτικός ρόλος του συγγραφέα Λώρενς Ντάρελ στην Κύπρο. Ο αντίλογος από το Γιώργο Σεφέρη έως τον Κοριάκο Χαλαμπίδη*, Σπίτι της Κύπρου, Κέντρο Πολιτισμού).

³¹ Εφημερίδα «ΧΡΟΝΟΣ» της 7 Αυγούστου 1945: «Ο ΧΘΕΣΙΝΟΣ ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΑΚΛΑΝΤ-ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑΝ ΤΟΥ ΔΕΙΠΝΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΗΜΑΡΧΟΥΣ ΤΩΝ ΝΗΣΩΝ»αρ.1.

³² Εφημερίδα «ΧΡΟΝΟΣ» της 18 Σεπτεμβρίου 1945:« ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΟΥ-ΛΟΓΟΚΡΙΣΙΑ-» αρ.35.

³³ Τα σχέδια της εξωτερικής πολιτικής της Αγγλίας, διαφαίνονται ήδη από το Οκτώβριο του 1944,στη συνεδρίαση που έλαβε χώρα στο Κρεμλίνο, μεταξύ του Ουίνστον Τσόρτσιλ και του Ιωσήφ Στάλιν, όπου φέρνοντας στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων τα βαλκανικά προβλήματα, συμφωνήθηκε η Ελλάδα να ανήκει στη σφαίρα επιρροής της Βρετανίας κατά 90% και το υπόλοιπο 10% να το έχει η Ρωσία. Μέσω της συμφωνίας αυτής των «ποσοστών» είχε σκοπό να προδιαγραφεί ένα σύστημα σφαιρών συμφερόντων των εν λόγω Δυνάμεων, όπου η Σοβιετική Ένωση επιθυμούσε να παραχωρήσει στους Βρετανούς την Ελλάδα, όπως και η Βρετανία παραχώρησε στους Ρώσους τη

ο συντάκτης αυτής, μέχρι το τέλος της θητείας της Βρετανικής Διοίκησης στην Ελλάδα, το 1947, αναφέρεται μεταξύ άλλων ότι «... η εφημερίδα δεν έγινε εύκολο όργανο προσωπικών επιδιώξεων, ούτε αποδέκτης ανεξέλεγκτων και ταπεινών ειδήσεων, που είναι σήμερα η πληγή του σημερινού Τύπου...»³⁴. Αυτή η αγαθή εντύπωση που αφήνεται να εννοηθεί, έρχεται σε αντίθεση με την Λογοκρισία Τύπου, η οποία εμφανώς αποτυπώθηκε σε σχετική δημοσίευση του «Χρόνου» και απροκάλυπτα δηλώνει το αντίθετο από την παραπάνω τοποθέτηση.³⁵

Είναι σημαντικό στο σημείο αυτό να εξεταστούν διάφορες δημοσιεύσεις της εν λόγω εφημερίδας, προκειμένου να αποκρυσταλλωθεί ο τρόπος με τον οποίο η βρετανική στρατηγική στα Δωδεκάνησα κρύβεται πίσω από τον «πόλεμο των λέξεων». Ξεκινώντας, την ανασκόπηση των σχετικών δημοσιεύσεων, σε μια εξ αυτών τονίζεται ότι οι αναγνώστες πρόκειται να έχουν παράπονο γιατί ο τίτλος «ΧΡΟΝΟΣ» δε φέρνει πια «το ωραίο και γλυκό χρώμα της σημαίας μας (της ελληνικής)»³⁶. Και προβάλλεται η άποψη ότι δεν μένει αρκετός χρόνος για να τυπωθεί «εγχρώμως»³⁷. Η σημασία προφανώς για τους Έλληνες αναγνώστες, ήταν μεγάλη καθώς τελειώνοντας η Ιταλική κατοχή, η βαθιά χαρά τους και η ανυπομονησία της ελευθερίας, συνδεόταν με έντονα συναισθήματα και γι' αυτόν τον λόγο θα εξέφραζαν τέτοιου είδους παράπονα. Ο λόγος βέβαια για την αλλαγή αυτή στο χρώμα της επικεφαλίδας «ΧΡΟΝΟΣ» μπορεί να εξηγηθεί με μια λογική απάντηση, όπως αυτή δόθηκε αλλά παράλληλα μπορεί να παρερμηνευθεί με τον ίδιο ακριβώς τρόπο. Η Βρετανική Διοίκηση, όπως προαναφέρθηκε κατείχε σχεδόν όλες τις εξουσίες και κάποια γεγονότα και συμβάντα δεδομένων των συνθηκών της λογοκρισίας και του ελέγχου του Τύπου, ίσως να μην ήταν τόσο αθώα όσο φαινόταν.

Προς αυτή την κατεύθυνση, αξίζει να αποτυπωθεί μια δημοσίευση της εφημερίδας, που στο Διεθνές Συνέδριο Τύπου, τον Ιούνιο του 1946, η ελληνική αντιπροσωπεία «... ανέπτυξε δια μακρόν ότι εις την Ελλάδα υπάρχει απόλυτος ελευθερία του Τύπου...»³⁸, το οποίο έρχεται σε αντίθεση με την «Λογοκρισία», στο δημοσιευμένο άρθρο του Acland λίγους μήνες νωρίτερα. Σχετικά με την ελευθερία Τύπου στην Ελλάδα, την ίδια άποψη υιοθετεί και ο Αμερικανός Γερουσιαστής Μπάρκλεϊ ο οποίος σε λόγο του διατυπώνει ότι: «... το έργο της ανοικοδομήσεως προοδεύει... ενισχυομένης από την αποκατάσταση ενός ελεύθερου Τύπου, εις ευρεία κλίμακα».³⁹

Ακόμα, σε συνέντευξη του του υπουργού εξωτερικών της Μ. Βρετανίας Μπέβιν, που αναφέρεται σε σχετικό δημοσίευμα της εφημερίδας «ΧΡΟΝΟΣ» αναφορικά με την έννοια της ψήφου και το δικαίωμα ελεύθερης βούλησης του λαού προς αυτήν, αναγγέλλεται το εξής: «... είδομεν πως ο Χίτλερ και ο Μουσολίνι διεχειρίσθησαν το πρόβλημα τούτο. Πρώτον δια της βίας, κατόπιν δια της προπαγάνδας και τέλος δια της λογοκρισίας...»⁴⁰. Εννοείται μέσα από το σχετικό χωρίο ότι η άσκηση λογοκρισίας και προπαγάνδας δεν είναι επιθυμητά σε κανένα επίπεδο και ότι η Βρετανία ως σύμμαχος της Ελλάδας πρεσβεύει την ελευθερία της έκφρασης του λαού, υπερασπίζοντας τα δικαιώματα του και επισημαίνοντας ότι «... ουδένος η γνώμη πρέπει να αγνοείται ή να αποσιωπάται...»⁴¹. Οι συνθήκες όμως της περιόδου αυτής, δημιούργησαν τις κατάλληλες προϋποθέσεις ενίσχυσης της Λογοκρισίας του Τύπου εκ μέρους της Βρετανικής εξωτερικής πολιτικής. Τα παραγμένα εκείνα χρόνια της επικείμενης αναγέννησης της Δωδεκανήσου, αυτό το γεγονός έπαιξε με τη σειρά του ενισχυτικό ρόλο στη χειραγώγηση της κοινής γνώμης υπέρ του Συμμαχικού σκοπού.

Το 1945, ξεκινά μια περίοδος της νέας διοίκησης-κατοχής με πρωταγωνιστές τους Βρετανούς στα Δωδεκάνησα. Πρόκειται για κατοχή εχθρικού εδάφους από τη Βρετανική Στρατιωτική Διοίκηση- Β.Μ.Α., αλλά σύμφωνα με τη σύμβαση της Χάγης «περί στρατιωτικής διοικήσεως εχθρικών εδαφών» το έτος 1907, το έδαφος αυτό ήταν φιλικό και σε ποσοστό 95% κατοικούνταν από Έλληνες συμμάχους⁴².

Ρουμανία.(βλ. Albert Reisis The Churchill-Stalin Secret "Percentages" Agreement on the Balkans, Moscow, October 1944, *The American Historical Review*, 83/2/1978,pg 369,372).

³⁴ Εφημερίδα «ΧΡΟΝΟΣ» της 25 Μαρτίου 1947:« Ο ΧΡΟΝΟΣ» αρ.477.

³⁵ Συγκεκριμένα, ο P.B.E Acland διορίζει τον Ντάρελ ο οποίος ήταν «... αξιωματικός των Δημοσίων Πληροφοριών του Βρετανικού Υπουργείου Πληροφοριών στη Δωδεκάνησο για να ασκήσει τα καθήκοντα των Αρχών της Δημόσιας Ασφαλείας, να ελέγχει δηλαδή όλα τα περιοδικά, τις εφημερίδες τα κείμενα των σχολικών βιβλίων. Οτιδήποτε δημοσιεύεται στη Ρόδο πρέπει να υποβάλλεται πρώτα στο Γραφείο αυτού, πριν δημοσιευθούν...». (βλ. Εφημερίδα «ΧΡΟΝΟΣ» της 18 Σεπτεμβρίου 1945:« ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΟΥ-ΛΟΓΟΚΡΙΣΙΑ-» αρ.35).

³⁶ Εφημερίδα «ΧΡΟΝΟΣ» της 17 Αυγούστου 1945:«ΠΑΡΑΠΟΝΟ» αρ.9.

³⁷ Εφημερίδα «ΧΡΟΝΟΣ» της 17 Αυγούστου 1945:«ΠΑΡΑΠΟΝΟ» αρ.9.

³⁸ Εφημερίδα «ΧΡΟΝΟΣ» της 17 Ιουνίου 1946: «ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΥΠΟΥ» αρ.250.

³⁹ Εφημερίδα «ΧΡΟΝΟΣ» της 14 Σεπτεμβρίου 1945,ανταπόκριση από την Ουάσιγκτων:«ΦΙΛΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΥ ΓΕΡΟΥΣΙΑΣΤΟΥ» αρ.32.

⁴⁰ Εφημερίδα «ΧΡΟΝΟΣ» της 19 Σεπτεμβρίου 1945 :«Η ΕΝΝΟΙΑ ΜΙΑΣ ΨΗΦΟΥ» αρ. 36.

⁴¹ Εφημερίδα «ΧΡΟΝΟΣ» της 19 Σεπτεμβρίου 1945 :«Η ΕΝΝΟΙΑ ΜΙΑΣ ΨΗΦΟΥ» αρ. 36.

⁴²Κ.Κογιόπουλος,Κως 1912-1948 Από την Κατοχή στην Ενσωμάτωση,Κως 2011,τ.Β',σ.503.

Ο πρώτος Δήμαρχος της Ρόδου, ήταν ο Αθανάσιος Καζούλλης, ο οποίος στο Πανδωδεκανησιακό Συνέδριο του 1945, με επευφημίες απέδωσε στον Ταξίαρχο Ακλάντ την προσωνομία «*Ο καταλύτης μιας δουλείας 600 χρόνων*» και ζήτησε να εκτυπωθεί φωτογραφία του με τον ανώτερο τίτλο.⁴³ Το επόμενο έτος στο πλαίσιο διενέργειας των Δημαρχιακών εκλογών, υποψήφιοι Δήμαρχοι της Ρόδου ήταν ο Αθανάσιος Καζούλλης και ο Γαβριήλ Χαρίτου. Μεταξύ των δύο ανδρών υπήρξε μια παρεξήγηση αναφορικά με τις εκλογές και τον τρόπο διεξαγωγής αυτών, όπου ο Καζούλλης αναφέρεται στον Χαρίτου, με λόγια που κατακεραυνώνουν τον δεύτερο.

Σε αυτό το κρίσιμο σημείο των προεκλογικών αναμετρήσεων, στην εφημερίδα γίνεται σχετική δημοσίευση όπου θεωρούνται τετελεσμένα τα γεγονότα σχετικά με την ίντριγκα των δυο προαναφερθέντων προσώπων και ότι «*η εφημερίδα εξάντλησε τις υποχρεώσεις της επί του θέματος*».⁴⁴ Μήνες πριν τη διεξαγωγή των εκλογών, σε ανακοίνωση της εφημερίδας αναφέρεται επαρκώς αναλυμένη μια διαδικασία εκλογής του Αρχηγού του λαού (Δημάρχου) και της Δημοτικής αρχής, η οποία προτείνεται γενικά ως ένα σύστημα «*κατά ένα τρόπο άξιο πάσης προσοχής και παντός επαίνου*»⁴⁵. Συγκεκριμένα αποτυπώνεται μια μορφή εκλογικής αναμέτρησης όπου το αριστοκρατικό σύστημα εκλογής συγχέεται με το δημοκρατικό και παρατίθεται η άποψη με λίγα λόγια ότι ο Δήμαρχος που θα εκλεγεί από το λαό θα έχει την δυνατότητα διαγραφής εκείνων των παραγόντων που θεωρεί ακατάλληλους από το ψηφοδέλτιο. Επίσης, η Δημοτική αρχή θα εκλέγεται από τους λίγους και όχι από τον λαό. Σε κάθε περίπτωση ο διορισμός του Δημάρχου θα είναι καθοριστικός, καθώς αυτός θα έχει τον τελικό λόγο στην καθεαυτή επιλογή των υπολοίπων εκλεγόντων. Παρόλα αυτά, στο τέλος της δημοσίευσης γίνεται σχολιασμός από τον Σ.Χ.(σ.τ.σ. προφανώς εννοεί τον Συντάκτη Χρόνου, όπου εκείνη την περίοδο ήταν ο Ντάρελ) ότι «*Σκοπός του παραπάνω άρθρου δεν είναι... να γίνουμε προπαγανδιστές*

του, αλλά η επιθυμία της εφημερίδας είναι να δημοσιεύει όλες τις γνώμες προς την περαιτέρω διαφώτιση των εκλογών».⁴⁶ Όμως, στην εφημερίδα το προεκλογικό διάστημα, δημοσιεύθηκε μόνο η απάντηση του ενός από τους δυο Δημάρχους, του Καζούλλη, ο οποίος τοποθετήθηκε στη θέση του Δημάρχου από την αρχή της Βρετανικής Στρατιωτικής Κατοχής. Ο ίδιος είχε καλές σχέσεις με την Βρετανική Διοίκηση, όπως αυτό επιμαρτυρείται από τις συναντήσεις που είχε με τα στελέχη αυτής, κατά τη διάρκεια του Πανδωδεκανησιακού Συνεδρίου⁴⁷.

Με αυτόν τον τρόπο αναιρείται ουσιαστικά η τοποθέτηση σχετικά με την αμεροληψία του Τύπου που θίχθηκε παραπάνω για τις εν λόγω διαδικασίες. Η δημοσιευθείσα απάντηση του Καζούλλη, μεταξύ άλλων αναφέρεται σε έναν χαρακτηρισμό του Χαρίτου προς τον πρώτο, αποκαλώντας τον: «*εχθρό της Ρόδου*».⁴⁸ Επίσης, στην ίδια σελίδα της εφημερίδας, παρουσιάζονται κάποια μέτρα⁴⁹ τα οποία θα έπαιρνε ο εν δυνάμει υποψήφιος Δήμαρχος Καζούλλης, χωρίς να διαφαίνεται πουθενά η θέση του άλλου υποψηφίου Δημάρχου Χαρίτου, όχι μόνο ως προς την προκήρυξη του, η οποία δεν δημοσιεύθηκε όπως ειπώθηκε παραπάνω αλλά και ως προς τα ζητήματα που ο

ίδιος ήθελε να θίξει κατά της διάρκειας της προεκλογικής του εκστρατείας. Σε κάθε περίπτωση, θα υπήρχε μεγαλύτερο ενδιαφέρον αν δημοσιεύονταν οι απαντήσεις και των δυο παρατάξεων και θα ήταν δικαιότερο, με σκοπό την άρση της πλάνης του λαού, να δημοσιευθούν όλα τα απαραίτητα στοιχεία προς περαιτέρω διαφώτιση για τα εν λόγω ζητήματα.

Η Βρετανική διοίκηση είχε διορίσει ως Υπεύθυνο Τύπου τον Ντάρελ, ο οποίος ήταν Διευθυντής Γραφείου Τύπου και πληροφοριών και έδινε το παρόν στις εκδηλώσεις στην περιοχή καθώς το όνομα του αναφέρεται σε διάφορες ανακοινώσεις που αφορούν τα Ροδιακά Χρονικά της εφημερίδας⁵⁰. Επιβεβαιώνεται εξίσου ότι το

⁴³ Εφημερίδα «ΧΡΟΝΟΣ» της 11 Αυγούστου 1945, «ΠΑΝΔΩΔΕΚΑΝΗΣΙΑΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ» αρ.5.

⁴⁴ Εφημερίδα «ΧΡΟΝΟΣ» της 5 Αυγούστου 1946 αναφέρεται το εξής: «*Κατέκλυσαν τα Γραφεία μας διάφοροι διατριβαί προσωπικού περιεχομένου προς καταχώρησιν. Η εφημερίς αυτή θεωρεί ότι εξήντλησε τας υποχρεώσεις της με την δημοσίευσιν της προκηρύξεως του ενός των υποψηφίων δημάρχων και της εις αυτήν απαντήσεως του ετέρου.*» -ΓΕΝΙΚΗ ανακοίνωση αρ.291.

⁴⁵ Εφημερίδα «ΧΡΟΝΟΣ» της 21 Σεπτεμβρίου 1945, «ΑΡΚΕΤΑ ΦΡΟΝΙΜΑ» αρ.33.

⁴⁶ Εφημερίδα «ΧΡΟΝΟΣ» της 21 Σεπτεμβρίου 1945, «ΑΡΚΕΤΑ ΦΡΟΝΙΜΑ» αρ.33.

⁴⁷ Από τη μία, ο Ακλάντ, ο Γενικός Διαχειριστής της Δωδεκανήσου εξέφρασε τη θετική προσκείμενη διάθεση της Αγγλίας και της Αμερικής απέναντι στα Δωδεκάνησα και από την άλλη, ο Καζούλλης ανταπέδωσε αυτή τα λόγια με επευφημίες προς το πρόσωπο του Ακλάντ. Συνεχίστηκαν οι συναντήσεις σε ένα κλίμα ευθυμίας, γευμάτων και ψυχαγωγίας. (βλ. Εφημερίδα «ΧΡΟΝΟΣ» της 11 Αυγούστου 1945, «ΠΑΝΔΩΔΕΚΑΝΗΣΙΑΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ» αρ.5).

⁴⁸ Εφημερίδα «ΧΡΟΝΟΣ» της 5 Αυγούστου 1946, «Προεκλογική Κίνησης, Προς τον Ροδιακόν λαόν».

⁴⁹ Εφημερίδα «ΧΡΟΝΟΣ» της 5 Αυγούστου 1946, «Προεκλογική Κίνησης, Προς τον Ροδιακόν λαόν». (εν συνεχεία του παραπάνω άρθρου, χωρίς τίτλο, μέτρα του Υποψηφίου Δημάρχου Αθ. Καζούλλη).

⁵⁰ Αναφέρεται στα Ροδιακά Χρονικά της εφημερίδας σχετική δημοσίευση όπου σε ένα πανηγύρι της Κρεμαστής: «*Μεταξύ των επίσημων διεκρίναμεν επίσης... το προσωπικό του Μ.Ο.Ι. (Media Office Information) μετά του Διευθυντού κ. Ντάρρελ...*» (βλ. εφημερίδα «ΧΡΟΝΟΣ» 25 Αυγούστου 1945 : «Η ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΝΗΓ. ΤΗΣ ΚΡΕΜΑΣΤΗΣ» αρ. 15.

Γραφείο Πληροφοριών κατείχε τα ηνία όσον αφορά τη «διεκπεραίωση και διανομή της εφημερίδας Χρόνος» με ένα μικρό ποσοστό επί της συγγραφής κυρίως διατριβών και δωδεκανησιακών χρονικών που ανήκε «εις τον κ.Δημ.Δημητράκη»⁵¹.

Σχετικά με τις εκλογές στην Ελλάδα, η εφημερίδα «Χρόνος» φρόντισε να κρατήσει μια «αμερόληπτη και δίκαιη στάση», προτείνοντας ένα ενδεχόμενο πλάνο συστήματος εκλογικών αναμετρήσεων, όπως αυτό αναφέρθηκε παραπάνω σχετικά με την εκλογή του Δημάρχου και της Δημοτικής Αρχής. Ο Ντάρελ, ως συντάκτης αναφέρεται μεταξύ άλλων ότι το εν λόγω σχέδιο εκλογής απλώς προτείνεται στο λαό με σκοπό όχι τη χειραγώγηση του αλλά μάλλον την «περαιτέρω διαφώτιση» του ως προς τον «σωστότερο και δικαιότερο τρόπο» προς όφελος της Ελλάδας⁵². Ο Ντάρελ, ως Υπεύθυνος Τύπου είχε να διαχειριστεί το σύνολο των εντύπων που αφορά κυρίως τις εφημερίδες και τα περιοδικά και η παροχή πληροφοριών στον Τύπο, ήταν δική του αρμοδιότητα. Αναφορικά με τις πηγές που παρατέθηκαν και αφορούν την εφημερίδα «ΧΡΟΝΟΣ» στη Ρόδο, ο ίδιος ήταν στη θέση αυτή από την αρχή της βρετανικής διοίκησης στα Δωδεκάνησα μέχρι και το τέλος Μαρτίου του 1947, όταν έγινε η επίσημη τελετή ένωσης τους με την Ελλάδα. Σε σχετική δημοσίευση, στην εν λόγω εφημερίδα, ο ίδιος κάνει μια ανακοίνωση εξυμνώντας το Δωδεκανησιακό πνεύμα και τη λαχτάρα των ανθρώπων αυτών που καρτερικά ανυπομονούσαν την

Ένωση με τη Μητέρα Πατρίδα⁵³. Ως προς την παραπάνω τοποθέτηση, ο σκοπός της συγγραφής του άρθρου του Ντάρελ προς τον λαό της Δωδεκανήσου, αποτυπώνει μια «τύπου ενθουσιώδους αποδοχής» σχετικά με τη λαχτάρα και την επιθυμία που είχε και ο ίδιος, να δοθούν τελικά τα Δωδεκάνησα στην Ελλάδα. Τέλος, αναφέρεται ότι καταβλήθηκε κάθε προσπάθεια εκ μέρους της Βρετανικής Διοικήσεως για να εξασφαλιστεί η ευημερία και η ελευθερία του Δωδεκανησιακού λαού μέχρι τη «μεγάλη στιγμή της Ενώσεως». Στην εφημερίδα «ΧΡΟΝΟΣ», στην αρχή της λειτουργίας της, τον Σεπτέμβριο του 1945, αποτυπώνεται σχετικό άρθρο ενισχύοντας την καλή θέληση των Βρετανών απέναντι στους Έλληνες, για να αποκρυσταλλωθεί η άποψη ότι η Βρετανία είναι στο πλευρό της Ελλάδας, προκειμένου να «...αποκατασταθεί όλον τον μεγαλείον και η ελευθερίαν της Ελλάδας...»⁵⁴ και ενδόμυχα ήταν στο πλευρό των συμμάχων Ελλήνων.⁵⁵

Παρόλα αυτά, μέσα από τις ανακοινώσεις της εφημερίδας, αντλούνται πληροφορίες που αφορούν διάφορα ζητήματα άσκησης των γενικότερων καθηκόντων της βρετανικής διοίκησης στη Ρόδο και ότι τα καθήκοντα των Βρετανικών αρχών, δεν εφαρμόζονταν πάντα προς όφελος του ελληνικού λαού⁵⁶.

⁵¹ Εφημερίδα «ΧΡΟΝΟΣ» της 15 Ιουνίου 1946 :«ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ» αρ.249.

⁵² Κατά την περίοδο του 1945, με τις ελληνικές εκλογές προ των πυλών, δημοσιεύματα σε στήλες των ρωσικών εφημερίδων, κατακεραυνώνουν το γεγονός ότι οι αγγλοαμερικανοί έστειλαν παρατηρητές στην Ελλάδα για να επιβλέπουν τις εκλογές. Γεγονός τεράστιας πολιτικής σημασίας με αρνητικό πρόσημο χαρακτηρίζεται η στάση αυτή από τη σοβιετική κυβέρνηση: «Είναι ασυνεπής η αποστολή παρατηρητών και δεν συμβαδίζει με τις αρχές της ανεξαρτησίας... παρατήρηση ισοδυναμεί με έλεγχο από ξένα κράτη... είναι μια μορφή άμεσης παρέμβασης στις εσωτερικές υποθέσεις του κράτους... οι υποχρεώσεις της βρετανίας προς την Ελλάδα είναι τόσο ηθικές όσο και ιμπεριαλιστικές αφού η Ελλάδα ελέγχει την Ανατολική Μεσόγειο και τη ζώνη της διόρυγας του Σουέζ...». (βλ. FRUS (Foreign Relations of the United States), telegram 868.00/8-2345, Foreign Relations 1945, vol. VIII, 1945, p.148-149). Ακόμα, συνομιλίες μεταξύ πρέσβων και πολιτικών συμβούλων της Βρετανίας και της Αμερικής θέλουν συνάντηση με τον Δαμασκηνό, τον Αντιβασιλέα της Ελλάδας, προκειμένου να «εισαχθεί ένα κοινό πρόγραμμα δράσης σε σχέση με τις επικείμενες εκλογές» (βλ. FRUS, Telegram 868.00/8-2645, VIII, 1945, p.149). Σκοπός αυτών των συναντήσεων ήταν να αποτραπεί ο κομμουνισμός και να μην υπάρχουν άτομα εκπροσώπησης του στις ελληνικές υποψηφιότητες. Παρατήρηση του Winant ως προς αυτό : «...Ετσι ,θα σχηματιζόταν μια κυβέρνηση που θα βασιζόταν στις επιθυμίες του λαού και της βουλής... Θα επέλθει ηρεμία, μετά τη διεξαγωγή ενός ελεύθερου και δίκαιου δημοψηφίσματος...». (βλ. FRUS, Telegram 740.00119 Council/9 1945, VIII, 1945, p.158).

⁵³ Εφημερίδα «ΧΡΟΝΟΣ» της 25 Μαρτίου 1947 :«ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ» αρ.477.

⁵⁴ Εφημερίδα «ΧΡΟΝΟΣ» της 15 Σεπτεμβρίου 1945, ανταπόκριση από το Λονδίνο : «ΔΕΞΙΩΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΙΜΗΝ ΤΟΥ ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΩΣ», αρ.33.

⁵⁵ Από τη τοποθέτηση του Βρετανού Υπουργού Εξωτερικών κ.Μπέβιν αναδεικνύεται η άποψη ότι: «... Θα παραμείνουμε πιστοί στην Ελλάδα, γιατί γνωρίζουμε ότι η Ελλάδα θα παραμείνει πιστή σε εμάς...». Σε συνάντηση μεταξύ κ.Μπέβιν και του Έλληνα Αντιβασιλέως Μακαριώτατου στο Λονδίνο, ο πρώτος εξέφρασε την βαθιά ευχαρίστηση του που «η Βρετανική Κυβέρνησις θα αναλάβει το βαρύτερον έργον της αποκαταστάσεως της τάξεως εις την Ελλάδα και να βοηθήσῃ εις την επικράτησιν της θελήσεως του ελληνικού λαού εναντίον της βίας...». (βλ. Εφημερίδα «ΧΡΟΝΟΣ» της 15 Σεπτεμβρίου 1945, ανταπόκριση από το Λονδίνο: «ΔΕΞΙΩΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΙΜΗΝ ΤΟΥ ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΩΣ» αρ.33).

⁵⁶ Αξίζει να σημειωθεί μια περίπτωση άσκησης της δικαστικής εξουσίας εκ μέρους των Βρετανών όπου οι δύο Έλληνες στους οποίους δόθηκε ποιητή φυλάκισης και προστίμου, κατηγορήθηκαν για το αδίκημα τους ενώ στην άλλη πλευρά θεωρήθηκε το γεγονός και η πράξη αυτή καθεαυτή ως «άξια ανταμοιβής». Οι άντρες όπως προειπώθηκε τιμωρήθηκαν δικαστικώς και η γυναίκα ανταμειφθηκε για την πράξη της αυτή, προσληφθείσα ως υπάλληλος στο Κυβερνητικό Γραφείο, όπου εκεί ήταν και η αδερφή της. Το χρονικό που περιγράφηκε παραπάνω «ομιλεί περί εξυβρίσεως μια δήθεν ελληνίδος»⁵⁶, όπου οι δύο άντρες αντέδρασαν έντονα απέναντι στη γυναίκα, η οποία έσβησε την ελληνική σημαία από την πόρτα της. Μεγάλη σημασία δίνεται στην αμφιλεγόμενη εθνικότητα της, καθώς η ίδια την αρνήθηκε και με προκλητικό τρόπο κανχήθηκε για την πράξη της, τονίζοντας ότι θα ξαναέσβηνε τη σημαία αν εκ νέου την ζωγράφιζαν. (βλ. Εφημερίδα «ΧΡΟΝΟΣ» της 11 Σεπτεμβρίου 1945 :«ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΚΔΟΤΗΝ-ΤΑ ΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΚΑΙΣΑΡΙ» αρ. 29). Είναι εύλογο το συμπέρασμα ό,τι η εν λόγω γυναίκα δεν ήταν Ελληνίδα καθώς η πράξη της καταδεικνύει ακριβώς το αντίθετο. Όσον αφορά τα παραπάνω, σε κάποιες περιπτώσεις, στα διάφορα νησιά υπήρχαν επικεφαλής παλιοί έμπιστοι των Ιταλογερμανών, ή διορίζονταν εκείνα τα πρόσωπα που ήταν πρόθυμα να εκτελούν τις εντολές και τις οδηγίες των Βρετανικών Αρχών. (βλ. Κ.Κογιόπουλος,ό.π.,σ. 504-505).

Ακόμα, στο πλαίσιο των διεθνών διαπραγματεύσεων και συνθηκών περί ενώσεως των Δωδεκανήσων με την Ελλάδα, αποτυπώνεται η πραγματικός λόγος για τον οποίο οι Μ.Δυνάμεις και συγκεκριμένα η Αγγλία επιθυμούσε την εν λόγω Ένωση. Μέσα από διάφορα τηλεγραφήματα Υπουργών και Πρέσβευων, «φωτίζεται» η υπόθεση των Δωδεκανήσων, η οποία αποτελεί τελικά αντικείμενο «διαπραγματεύσεως» μεταξύ των Μ. Δυνάμεων, ως «παράπλευρος» παράγοντας ενίσχυσης των εκάστοτε συμφερόντων τους⁵⁷. Ο Ντάρελ, ως Διευθυντής του Τμήματος Πληροφοριών φρόντισε να κρατήσει μια ευνοϊκή στάση απέναντι στο λαό της Δωδεκανήσου, καθώς η εν λόγω ιδιότητα του προσέδιδε ακριβώς αυτό για το οποίο εργαζόταν, δηλαδή χρήση πειθούς και μέσων με σκοπό να επιδιώξει «την τυφλή λατρεία και πίστη» του λαού απέναντι στον μεγάλο σύμμαχο του τη Βρετανία. Θέλοντας να δείξει την ευγνωμοσύνη του ο Ντάρελ προς τον λαό, τονίζει την ιδιότητα του με μια γενίκευση του όρου, αναφέρεται μεταξύ άλλων ότι «... όσο είμαι εγώ εκπρόσωπος της Αγγλίας, οι φίλοι σας (απευθυνόμενος στους Έλληνες) δεν θα σας λησμονήσουν ποτέ...», υπογράφοντας ο ίδιος ως Τέως Διευθυντής του Γραφείου Τύπου Δωδεκανήσου.⁵⁸

III. Η Επίλυση Του Δωδεκανησιακού Ζητήματος: Η Στάση Του Ντάρελ

Γενικότερα, η εξωτερική πολιτική των εν λόγω Μ. Δυνάμεων ήταν η οικοδόμηση μιας νέας Ευρώπης, και η Ρωσία από την πλευρά της ήθελε να έχει κυρίαρχη επιρροή στο νέο σύστημα.⁵⁹ Κατά τη διάρκεια της διάσκεψης του Λονδίνου το 1945, οι προτεραιότητες του Υπουργού Εξωτερικών της Ρωσίας Μολότοφ, επικεντρώθηκαν

Αλλά και τα λεγόμενα του Ντάρελ σε επιστολή το 1945 προς τον Sir Walter Smart, την περίοδο που ήταν στην Ρόδο, καταδεικνύουν ότι μάλλον τα αισθήματα απέναντι στους Έλληνες, δεν ήταν πάντα τόσο ευγενή όσο φαίνονταν. Όπως εκφράστηκε, ο ίδιος, «...Ο καημένος ο Ρομίλι, τον στέλνουν πίσω στην Αίγυπτο, θύμα μιας υπηρεσιακής ίντριγκας! Φαίνεται ότι ακόμα πληρώνει καιείς που του αρέσουν οι Έλληνες και το λέει! Όλοι εδώ τους μισούν αν και αγαπούν τους Ιταλούς. Θα μας λείψει τρομερά - μια νέα αίσθηση για μένα...».(πρόκειται για την Ρόδο ,δεν αποσαφηνίζεται ποιοι είναι αυτοί που μισούν τους Έλληνες, προφανώς όχι ο λαός ,πρόκειται μάλλον για τη Διοίκηση καθώς αυτός ήταν ο στενός κύκλος του Ντάρελ και ο φίλος του Ρομίλι διώχθηκε ουσιαστικά από την Διοίκηση και μεταφέρθηκε εσπευσμένα στην Αίγυπτο).(βλ.Α.Thomas,ό.π.,p.55).

⁵⁷ Στις 15 Απριλίου 1945, τηλεγράφημα του Foreign Office προς τον Λόρδο Χάλφαξ, αναφέρει: «Έχουν γίνει σχέδια για μια Βρετανική Στρατιωτική διοίκηση να κυβερνήσει τα Δωδεκάνησα μόλις πέσουν στα χέρια μας τα νησιά. Η διοίκηση θα έχει δύσκολο έργο εφόσον θα πρέπει να κρατήσει επίσημα μια εντελώς αμερόληπτη στάση, αφού θα είναι υποχρεωμένη να αντισταθεί στα αιτήματα για ένωση με την Ελλάδα και να αποτρέψει πολιτικές διαδηλώσεις στα νησιά. Ως εκ τούτου, οι βρετανικές στρατιωτικές αρχές ζήτησαν από την Κυβέρνηση της Αυτού Μεγαλειότητας να προβεί τώρα σε μια δήλωση που θα δηλώνει ότι θα υποστηρίξουμε τις ελληνικές αξιώσεις όταν έρθει η ώρα να αποφασίσουμε για το μελλοντικό καθεστώς των νησιών...». «Ήταν πάντα πρόθεσή μας όλα τα νησιά, με εξαίρεση ίσως το Καστελόριζο, να πάνε στην Ελλάδα μετά τον πόλεμο. Ανησυχήσαμε, ωστόσο, μήπως η διευθέτηση επιηρεάσει τις σχέσεις Ελλάδας-Τουρκίας και σκεφτήκαμε εάν πρέπει να προσπαθήσουμε να προωθήσουμε άμεσες συζητήσεις μεταξύ της ελληνικής και της τουρκικής κυβέρνησης για να λυθούν ζητήματα όπως η τουρκική μειονότητα, η αποστρατιωτικοποίηση κ.λπ... Μια δήλωση αυτού του είδους θα διευκολύνει αμέσως το έργο της βρετανικής στρατιωτικής διοίκησης και επίσης θα επιτρέψει την παράδοση των νησιών στην Ελλάδα αρκετά νωρίς, ανακουφίζοντας έτσι αμέσως μια στρατιωτική δέσμευση. Θα βοηθήσει επίσης την ελληνική κυβέρνηση που δέχεται ισχυρές πιέσεις να αναλάβει αποτελεσματική δράση για την προώθηση των ελληνικών εδαφικών διεκδικήσεων». (βλ.FRUS,Telegram 868.014/4-1745,VIII,1945,p.307).

Ακόμα, στο τηλεγράφημα της Βρετανικής Πρεσβείας στο Υπουργείο Εξωτερικών, σχετικά με την ανησυχία της Τουρκίας για τη διάθεση αυτών των νησιών, λόγω της σημασίας του για την Τουρκία, ο Γενικός Γραμματέας αναφέρεται μεταξύ άλλων: «τα νησιά βρίσκονται λίγο πολύ στα τουρκικά όδατα...Το Καστελόριζο ανήκε πραγματικά στην Τουρκία...». (FRUS,Telegram 868.014/5-1645,VIII/267,p.313). Το προσεχές διάστημα, το τηλεγράφημα του Πρέσβη στην Ελλάδα (Macveagh) Προς τον Υπουργείο Εξωτερικών, αποτυπώνει μια «ανησυχία» σχετικά με τον λόγο που έβγαλε Έλληνας Αντιβασιλέας όταν έφθασε στη Ρόδο, δηλώνοντας ότι: «Δεν πρόκειται για έναν αρραβώνα με την Ελλάδα, αλλά για έναν γάμο από τον οποίο δεν θα ήταν δυνατόν να πάρει διαζύγιο». Ο πρέσβης αναφέρει ότι μετά τη δήλωση του προηγούμενου: «Ο Αθηναϊκός Τύπος θεωρεί την επίσκεψη του Αντιβασιλέα ως ενδεικτική μιας μελλοντικής βεβαιότητας για την επιστροφή της Δωδεκανήσου στην Ελλάδα. Αντιμετωπίζει το θέμα αυτό σαν ένα καθαρά εσωτερικό ζήτημα που δεν συνδέεται με άλλα διεθνή εδαφικά ζητήματα και δεν έχει καμία σχέση μ'αυτά...». «Το Τμήμα θα σημειώσει ότι η ομιλία [στη Ρόδο] είναι θρησκευτικού και πατριωτικού χαρακτήρα και ότι ο Αρχιεπίσκοπος... απέφυγε προσεκτικά να κάνει οποιαδήποτε δήλωση που θα μπορούσε να ερμηνευτεί ότι συνιστά διακήρυξη ντε φάκτο προσάρτησης των νησιών στην Ελλάδα..., φαίνεται ότι ο Αρχιεπίσκοπος φρόντισε να τηρήσει τις διπλωματικές αρμοδιότητες σε σχέση με τα Δωδεκάνησα και την Κύπρο...». (βλ.FRUS,Telegram 868.001/5-1645,VIII/266,p.312). «: Τον επόμενο χρόνο, 9 Μαρτίου 1946, στη συνομιλία μεταξύ του Έλληνα Πρωθυπουργού και του Σοβιετικού Πρέσβη στην Αθήνα, αποτυπώνεται το ενδιαφέρον της Ρωσίας για τα Δωδεκάνησα, ζητά βάση στα νησιά αυτά αλλά η πρόταση απορρίπτεται, καθώς «η ελληνική κυβέρνηση εναποθέτει όλες τις ελπίδες και την εμπιστοσύνη της για τη διατήρηση των δικαιωμάτων της στα Δωδεκάνησα στην αμερίστη υποστήριξη των Ηνωμένων Πολιτειών, της Μεγάλης Βρετανίας και της Γαλλίας». (βλ.FRUS,Telegram 868.014/3-946,VII/958,p.119-120). Στις 26 Απριλίου 1946, ο αντιπρόσωπος στην Αλβανία Jacobs στέλνει τηλεγράφημα στην αντιπροσωπεία των ΗΠΑ και στο Συμβούλιο των Υπουργών Εξωτερικών και αναφέρεται μεταξύ άλλων: «ο ελληνικός ισχυρισμός για τις εδαφικές αξιώσεις στην Αλβανία είναι αδικαιολόγητος...Θα μπορούσε να δοθεί ικανοποιητική λύση να δοθούν τα Δωδεκάνησα στην Ελλάδα, πράγμα το οποίο θα απέρριπτε τη διεκδίκηση της για τη Β.Ήπειρο...Έτσι θα καθιστούσε δύσκολη τη θέση της Σοβιετικής Ένωσης και ασκήσει διεκδίκηση στα Δωδεκάνησα καθώς με αυτόν τον τρόπο θα έθιγε την αξιοσημείωτη της Αλβανίας στα σημερινά της σύνορα...». (βλ.FRUS, Telegram 740.00119 Council/4-2646,VII/12,p.20). Την 1 Ιουλίου το 1946, μετά την αποδοχή της πρότασης από τον Molotov για ενσωμάτωση των Δωδεκανήσων με την Ελλάδα, ο Γραμματέας αναφέρεται στη «βαθιά στοργή που τρέφει ο αμερικανικός λαός για την Ελλάδα...». Ακριβώς μετά τη τελική Διάσκεψη των Υπουργών για την τύχη των Δωδεκανήσων, ο κ.Bevin είχε πει στους Τούρκους : «ότι δεν ήταν σκόπιμο να επιδιώξουν οι Τούρκοι το Καστελόριζο και την Σύμη γιατί αυτή η ενέργεια θα ενθάρρυνε τους Σοβιετικούς να ανανεώσουν την πίεση προς τους Τούρκους σχετικά με τα Στενά...θα έπρεπε να απομακρύνει κάθε απειλή για την Τουρκία». (βλ. FRUS, Telegram 740.00119 Council/7-1546,VII/120,para.838).

⁵⁸ Εφημερίδα «ΧΡΟΝΟΣ» της 25 Μαρτίου 1947 :«ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ» σφ.477.

⁵⁹ Jonathan Knight, Russia's Search for Peace: The London Council of Foreign Ministers, 1945, *Journal of Contemporary History*, 13/1, 1978, p.139; Αναφορικά με τα Βαλκάνια ,το 1944 στη Μόσχα η

στα Βαλκάνια και τη Μεσόγειο καθώς και την έγκριση της Δύσης για μια ρωσική κηδεμονία δυτικά της Λιβύης, στην Τριπολίτιδα⁶⁰. Η στρατηγική του Μολότοφ είχε δύο στόχους, από τη μία προσπάθησε να διαχωρίσει την Αγγλία από την Αμερική, υποστηρίζοντας ότι οι ρωσικές αξιώσεις έπρεπε να ληφθούν υπόψιν και ότι η πολιτική της Βρετανίας, προνοούσε μπεραιολιστικές πρακτικές.⁶¹ Από την άλλη, ο τελευταίος επεδίωξε να κάνει μια συμφωνία για τα Δωδεκάνησα, σε αντάλλαγμα η Βρετανία και η Αμερική να δώσουν τη συγκατάθεση τους για μια ρωσική κηδεμονία και έτσι η Ρωσία θα συμφωνούσε να μεταφέρει τα Δωδεκάνησα στην Ελλάδα.⁶² Ο πρωθυπουργός εξωτερικών της Αμερικής, σε συζητήσεις με τον Μολότοφ κατέστησε σαφές την άρνηση του απέναντι στη Ρωσία για τις εν λόγω εδαφικές διεκδικήσεις, καθώς αν επιτρεπόταν κάτι τέτοιο θα έφερνε σε δυσμενή θέση την Αγγλία, καθώς ο ευρύτερος χώρος θεωρούνταν περιοχή ζωτικής σημασίας για τα συμφέροντα της Βρετανικής αυτοκρατορίας.⁶³

Η αμφιλεγόμενη στάση του Μολότοφ, αποτυπώνεται από τον Ντάρελ σε μια επιστολή προς τη φίλη του Anne Ridler, στις 15 Ιουνίου 1946, όπου μεταξύ άλλων εξηγείται το γεγονός ότι αναφορικά με την επίλυση του Δωδεκανησιακού ζητήματος, ο τελευταίος ήταν θετικά διακείμενος προς αυτό, γιατί ήθελε να τελειώσει κάποια στιγμή η «κουραστική» του εργασία στον τομέα των εξωτερικών υποθέσεων. Ο ίδιος θέτει το ζήτημα της εργασιακής ικανοποίησής του, ως ένα στοιχείο που τελικά τον ταλαιπωρεί σχετικά με το πεδίο της δραστηριότητάς του. Συγκεκριμένα, αναφέρει

ότι θέλει να βρει χρόνο να γράψει ένα βιβλίο και «...είναι ξεκάθαρο ότι όταν σταματήσει αυτή η δουλειά (πόσο γλυκό ακούγεται το ΟΧΙ του Μολότοφ σε αυτό το κουρασμένο αυτί) θα είμαι στην ενορία⁶⁴...». Αυτό θα γίνει αν ο Μολότοφ, Υπουργός Εξωτερικών της Ρωσίας δεν συμφωνήσει σε κάποιο προφανώς καθοριστικό ζήτημα, για την επιτυχή έκβαση των γεγονότων, που θα χαροποιούσαν ιδιαίτερα τον Ντάρελ, τα οποία συνέβησαν τη θερινή περίοδο του 1946.

Η γενικότερη στάση του Μολότοφ στην αρχή, δεν προμήνυε κάποιο ξεκάθαρο αποτέλεσμα στις συνεδριάσεις και αν η απάντηση του ήταν αρνητική σχετικά με την επίλυση του Δωδεκανησιακού ζητήματος, θα σήμαινε ότι η ενσωμάτωση της Δωδεκανήσου στην Ελλάδα ενδεχομένως δεν θα είχε επιτευχθεί άμεσα. Τα Δωδεκάνησα, λοιπόν, θα παρέμεναν ακόμα υπό τη σφαίρα επιρροής της Βρετανίας και η εργασία του Ντάρελ ως «Υπεύθυνος Δημοσίων Πληροφοριών», ελέγχοντας τις εφημερίδες και τα περιοδικά, στην ευρύτερη περιοχή θα βάδιζε προς το τέλος της. Και αυτό διότι, δεν θα είχε νόημα πια να ασκείται λογοκρισία στον Τύπο, καθώς η Βρετανία θα είχε καταφέρει να διαφυλάξει τα συμφέροντα της, να κρατήσει τις περιοχές άμεσου ζωτικού ενδιαφέροντος γι' αυτήν στη σκηνή της Ανατολικής Μεσογείου μέχρι ότου βρεθεί οριστική λύση περί αυτών των ζητημάτων. Παρά τη ρωσική αδιαλλαξία, στις 28 Ιουνίου το 1946, η Διάσκεψη κατόρθωσε να λύσει ουσιαστικά ζητήματα με αποκορύφωμα την απάντηση του Μολότοφ, ο οποίος συμφώνησε να δοθεί η Δωδεκάνησος στην Ελλάδα⁶⁵. Παρόλα αυτά, η επιθυμία του Ντάρελ δεν επιτεύχθηκε, καθώς το «Όχι» του Μολότοφ έγινε τελικά «Ναι», καταλήγοντας ότι η δουλειά του δεν θα σταματούσε, που την εν λόγω στιγμή συνδεόταν άρρηκτα με τον προπαγανδισμό της ελληνικής κοινής γνώμης σχετικά με τα βρετανικά συμφέροντα στην Ελλάδα, όπως προαναφέρθηκε από σχετική πηγή στο βιβλίο του Alan Thomas, Spirit of Place.

Με την απονομή των Δωδεκανήσων στην Ελλάδα, έκλεισε ένας κύκλος διαπραγματεύσεων σχετικά με τις ελληνικές εδαφικές αξιώσεις και διεκδικήσεις στα νησιά αυτά. Τα όρια μεταξύ «πολέμου και ειρήνης», «σωστού και λάθους», «δίκαιου

και άδικου», είναι δυσδιάκριτα όταν αφορούν τέτοιου είδους πολιτικά ζητήματα σε καιρό κρίσης και πολέμου. Όπως εκφράστηκε και ο Πρέσβης στην Ελλάδα προς τον Υπουργό Εξωτερικών σε υπόμνημα

⁶⁰ Αλλά και πριν το 1945, τα Βαλκάνια αποτέλεσαν αντικείμενο διαπραγμάτευσης μεταξύ του Τσόρτσιλ και του Στάλιν. Η λεγόμενη «συμφωνία ποσοστών», που υπογράφηκε το 1944 στη Μόσχα αφορούσε τις μεταπολεμικές βρετανικές και σοβιετικές σφαίρες επιρροής στον ευρύτερο χώρο. Η Ρωσία επρόκειτο να έχει 90 τοις εκατό κυριαρχία στη Ρουμανία και 75 τοις εκατό στη Βουλγαρία. Η Βρετανία έπρεπε να έχει το 90 τοις εκατό στην Ελλάδα. (βλ. A.Nachmani, Civil War and Foreign Intervention in Greece: 1946-49, *Journal of Contemporary History*, 25/4, 1990, p.496).

⁶¹ Jonathan Knight, *ό.π.*, p.140.

⁶² Το ρωσικό ενδιαφέρον για τη Μεσόγειο, σχετιζόταν περισσότερο με την περιοχή της Τουρκίας, απαιτώντας από την τελευταία την επιστροφή του Καρς και του Αρνταχάν καθώς και από κοινού στρατιωτικό έλεγχο στην περιοχή των Στενών. Καθώς αυτό το εγχείρημα δεν επέφερε τα επιθυμητά αποτελέσματα, η Ρωσία προσπάθησε να διεκδικήσει την Τριπολίτιδα ως πιθανή βάση για να επεκτείνει τα πολιτικά και εμπορικά της συμφέροντα στη Μεσόγειο. Παρόλα αυτά, η αδιάλλακτη στάση της Αγγλίας και της Αμερικής σχετικά με τα συμφέροντα της Ρωσίας, καταδείκνυε ότι η Ρωσία δεν έπρεπε να εισέλθει στην Μεσόγειο. (βλ. Jonathan Knight, *ό.π.*, pp. 148, 150, 152).

⁶³ Jonathan Knight, *ό.π.*, p.153.

⁶⁴ A.Thomas, *ό.π.*, σ.58.

⁶⁵ Εφημερίδα «ΧΡΟΝΟΣ» της 28 Ιουνίου 1946, ανταπόκριση από το Λονδίνο: «ΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΩΝ 4 ΥΠΟΥΡΓ. ΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ-Ο ΜΟΛΟΤΩΦ ΑΠΡΕΙ ΤΙΣ ΕΠΙΦΥΛΑΞΕΙΣ ΤΟΥ-Η ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΣ ΑΠΟΔΙΔΕΤΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ »αρ.261.

αναφορικά με τις αντιδράσεις του κοινού τη στιγμή της Ενώσεως: «Σε αντίθεση με τον επίσημο και τον κομματικό τύπο, το ευρύ κοινό έδειξε μικρό ενθουσιασμό, πιθανώς επειδή ο άνθρωπος στο δρόμο θεωρούσε από καιρό τα Δωδεκάνησα ως ελληνικά και την παραχώρησή τους ως απλή δικαιοσύνη. Σε αυτό το πλαίσιο ισχυρότερο λαϊκό αίσθημα μπορεί να εμπεριέχεται στην περίπτωση της Βορείου Ηπείρου, αλλά ακόμη και σε αυτό το θέμα, όπως και σε σχέση με την ελληνική αξίωση για ένα ευνοϊκότερο στρατηγικό όριο με τη Βουλγαρία, το λαϊκό ενδιαφέρον θα φαινόταν κάπως απαθές σε σύγκριση με την επίμονη προπαγάνδα των πολιτικών ηγετών»⁶⁶.

IV. Συμπεράσματα

Η διεθνής θέση της Αγγλίας δεν εξαρτιόταν μόνο από την επίσημη διπλωματία της αλλά και από τις εντυπώσεις που δημιουργούσαν τα ΜΜΕ, με τον Τύπο να κατέχει εξέχουσα θέση στον αγώνα της Πληροφόρησης και της Προπαγάνδας⁶⁷. Η βαρύτητα της θέσης του Ντάρρελ, λοιπόν, ήταν ιδιαίτερα σημαντική καθώς προσπάθησε να επιτύχει τους απώτερους σκοπούς της Δημοσιότητας της χώρας του στο εξωτερικό και ειδικά στην Ελλάδα, με κίνητρο, τον «πόλεμο για την ελευθερία». Κλείνοντας, με μια σύνοψη του βιβλίου του Ντάγκλας, «Ο Παγκόσμιος Πόλεμος του Roy Douglas, 1939-1945», «ότι οι προπαγανδιστές του πολέμου σε κάθε έθνος παρουσίαζαν τη χώρα τους ως αθώο θύμα της αδίστακτης επιθετικότητας από άλλους»⁶⁸. Η έμφαση που δόθηκε στην «κατά τύπους μυστικότητα» του Ντάρρελ από τον ίδιο απέναντι στην κοινή γνώμη, είναι ουσιαστικά ένας γνήσιος τρόπος να φανερί η αξία της συγκαλυμμένης έμμεσης προπαγάνδας μέσω της εργασίας του όλο το διάστημα που δούλευε για λογαριασμό της Βρετανικής αυτοκρατορίας⁶⁹. Υπό το μανδύα του Φιλέλληνα και της λογοτεχνικής του ιδιότητας ο Ντάρρελ εργάστηκε ως υπάλληλος της Βρετανίας σε διάφορες περιοχές του ελλαδικού χώρου και της Ανατολικής Μεσογείου. Μια ιδιότητα που τον ακολουθεί καθ' όλη τη διάρκεια των ετών που ζούσε στην Ελλάδα αλλά και στην Κύπρο μετέπειτα, για χάριν της υπηρεσίας του «Στέμματος».

Βιβλιογραφία

- [1] Acland, P.B.E. (1945, 18 Σεπτεμβρίου). Ροδιακά Χρονικά-Γενική Ειδοποίησης Του Γενικού Διαχειριστού-Λογοκρισία-, Χρονος.
- [2] Bassin, M. (2023). Chapter 10 Eurasia, European Regions And Boundaries: A Conceptual History, 218-219. <https://www.jstor.org/stable/jj.15213783.14>
- [3] Brelet, C. & Durrell, L. (1987). Interview With Lawrence Durrell, *Twentieth Century Literature*, 33(3), 7. <https://www.jstor.org/stable/441498>
- [4] Churchill, S.W. (1951). Closing The Ring, The Second World War II, Vol. 5. In Winston S. Churchill (Eds.), *Teheran: Conclusions (Chapter Xxii) & Cairo Again. The High Command (Chapter Xxiii)*, (Pp.494-495,514). Rosettabooks, Llc. <https://www.everand.com/read/424540483>
- [5] Daglas, R. (1991). *The World War 1939-1945, The Cartoonists' Vision*, Routledge.
- [6] Ingersoll, E.G. (Ed.). (1998). Lawrence Durrell Conversations. In Hubert Juin (Eds.), *Letting The Reading Loose On The Work*, (P.20). Associated University Presses, Inc. <https://play.google.com/books/reader?id=8bl0nydkp4c&pg=GBs.Pa1>
- [7] Ingram, H.J. (2016). A Brief History Of Propaganda During Conflict: Lessons For Counter-Terrorism Strategic Communications, *International Centre For Counter-Terrorism-The Hague*, 18-19. <https://www.jstor.org/stable/Resrep29418>
- [8] King Chair, E.J. (1970). Applied Strategy Of World War II, *Naval War College Review*, 22 (9), 62-64. <https://www.jstor.org/stable/44639577>
- [9] Knight, J. (1978). Russia's Search For Peace: The London Council Of Foreign Ministers, 1945, *Journal Of Contemporary History*, 13(1), 139-140, 148, 150, 152-153.
- [10] Larson, C. (1941). The British Ministry Of Information, *The Public Opinion Quarterly*, 5(3), 413-414, 427. <https://www.jstor.org/stable/2745133>
- [11] Lashmar, P., Oliver, J., Roshwald, A., Stites, R., Taylor, R., Chapman, J. (2000). Review: Review Article: The Power Of Propaganda, *Journal Of Contemporary History*, 35(4), 681. <https://www.jstor.org/stable/261067>
- [12] Massey University (N.D.). Lawrence Durrell: A Conversation Interview By Peter Beatson, Harriet Liens, Robert Liens. Retrieved August 20, 2024 From https://www.massey.ac.nz/massey/fms/colleges/college%20of%20humanities%20and%20social%20sciences/Pep/Pdf_Documents/Sociology/Beatson/Laurence%20durrell%20interview.Pdf
- [13] Nachmani, A. (1990). Civil War And Foreign Intervention In Greece: 1946-49, *Journal Of Contemporary History*, 25(4), 496. <https://www.jstor.org/stable/260759>
- [14] Pomerantsev, I. (1983). In Conversation With Lawrence George Durrell. *Zeitzug Timetrain*. Retrieved August 5, 2024 From <https://www.zeitzug.com/autoren/Igor-Pomeranzew/In-Conversation-With-Durrell.html>
- [15] Price, B. (1942). Governmental Censorship In War-Time, *The American Political Science Review*, 36(5), 849. <https://www.jstor.org/stable/1949286>
- [16] Reisis, A. (1978). The Churchill-Stalin Secret "Percentages" Agreement On The Balkans, Moscow, October 1944, *The American Historical Review*, 83(2), 369, 372 <https://www.jstor.org/stable/1862322>

⁶⁶ FRUS, Telegram 868.014/6-2946, VII/120, para.838.

⁶⁷ . T. Willcox, *ό.π.*, p101.

⁶⁸ Roy Daglas, *The World war 1939-1945, The Cartoonists' vision*, Routledge, 1991.

⁶⁹ Η σημασία της ιδιότητας του Ντάρρελ, καταδεικνύεται και από τα λεγόμενα, όπου ο ίδιος ενώ ήταν στη Ρόδο «προετοιμάζεται» για έναν επικείμενο πόλεμο. Χαρακτηριστικά αναφέρει: «Είμαι τρομερά κουρασμένος, όπως πρέπει να είστε κι εσείς, βοηθώντας τους πάντες να προετοιμάσουν τον επόμενο πόλεμο...» (A.Thomas, *ό.π.*, p.59).

- [17] Roberts, G.(2011).Moscow's Cold War On The Periphery: Soviet Policy In Greece, Iran, And Turkey, 1943–8, , Journal Of Contemporary History,46(1),61. <https://www.jstor.org/stable/25764609>
- [18] Roucek, J.C. (1953).The Geopolitics Of The Mediterranean, Ii,The American Journal Of Economics And Sociology, 13(1),76-77,83-84,86. <https://www.jstor.org/stable/3484964>.
- [19] Taylor, P.M.(1980).The Foreign Office And British Propaganda During The First World War,The Historical Journal, 23(4),876,895-898,. <https://www.jstor.org/stable/2638730>.
- [20] Thomas, A.(Ed.).(1969).Spirit Of Place, Mediterranean Writings, Lawrence Durrell. Faber.
- [21] United States Department Of State And Foreign Service Institute, Foreign Relations Of The United States(Frus),(1861).Foreign Relations Of The United States: Diplomatic Papers. <https://history.state.gov/>
- [22] Webster, W.(2009). 'Europe Against The Germans': The British Resistance Narrative, 1940-1950,Journal Of British Studies,48(4),959,972. <https://www.jstor.org/stable/27752640>
- [23] Willcox, T. (1983). Projection Or Publicity? Rival Concepts In The Pre-War Planning Of The British Ministry Of Information, Journal Of Contemporary History, 18(1), 100-101,104-107,113-114. <https://www.jstor.org/stable/260483>
- [24] Xythali, A. & Botsis, M.(2023). Durrell: "Lawrence Of Corfu", Iosr Journal Of Humanities And Social Science (Iosr-Jhss),28(1),30-37. <https://www.iosrjournals.org/Iosr-Jhss/Papers/Vol.28-Issue12/Ser-1/E2812013037.Pdf>
- [25] Γραφείο Τύπου Και Πληροφοριών(1945,7 Αυγούστου). Ο Χθεςινος Λογος Του Κυριου Ακλαντ-Κατα Την Διαρκειαν Του Δειπνου Προς Τους Δημαρχους Των Νησων.Χρονος. <https://rhodeslibrary.gr/>
- [26] Γραφείο Τύπου Και Πληροφοριών (1945,11 Αυγούστου).Πανδωδεκανησιακον Συνεδριον.Χρονος. <https://rhodeslibrary.gr/>
- [27] Γραφείο Τύπου Και Πληροφοριών (1945,17 Αυγούστου). «Παραπονο».Χρονος
- [28] Γραφείο Τύπου Και Πληροφοριών (1945,25 Αυγούστου). Η Μεγαλη Πανηγ.Της Κρεμαστης.Χρονος.
- [29] Γραφείο Τύπου Και Πληροφοριών (1945,11 Σεπτεμβρίου). «Επιστολαι Προς Τον Εκδοτην-Τα Του Καισαρος Καισαρ».Χρονος.
- [30] Γραφείο Τύπου Και Πληροφοριών (1945,14 Σεπτεμβρίου).Ανταπόκριση Από Την Ουάσιγκτων:«Φιλελληνικος Λογος Αμερικανου Γερουσιαστου».Χρονος.
- [31] Γραφείο Τύπου Και Πληροφοριών (1945, 14 Σεπτεμβρίου). «Επιστολη Προς Τον Εκδοτην ».Χρονος.
- [32] Γραφείο Τύπου Και Πληροφοριών (1945,15 Σεπτεμβρίου),Ανταπόκριση Από Το Λονδίνο : «Δεξιωσις Προς Τιμην Του Αντιβασιλευσ».Χρονος.
- [33] Γραφείο Τύπου Και Πληροφοριών (1945,19 Σεπτεμβρίου).«Η Εννοια Μιας Ψηφου».Χρονος.
- [34] Γραφείο Τύπου Και Πληροφοριών (1945, 21 Σεπτεμβρίου). «Αρκετα Φρονιμα».Χρονος.
- [35] Γραφείο Τύπου Και Πληροφοριών (1946,15 Ιουνίου).Ανακοινωσις.Χρονος.
- [36] Γραφείο Τύπου Και Πληροφοριών(1946,17 Ιουνίου). «Το Διεθνεσ Συνεδριο Τυπου».Χρονος.
- [37] Γραφείο Τύπου Και Πληροφοριών (1946 28 Ιουνίου).Ανταπόκριση Από Το Λονδίνο: «Αι Αποφασεισ Των 4 Υπουργ.Των Εξωτερικων-Ο Μολστοφ Ατριει Τις Επιφυλαξεισ Του-Η Δωδεκανησος Αποδιδεται Εισ Την Ελλαδα ».Χρονος.
- [38] Γραφείο Τύπου Και Πληροφοριών (1946,5 Αυγούστου).Γενικη-Ανακοινωση.Χρονος.
- [39] Γραφείο Τύπου Και Πληροφοριών (1947,25 Μαρτίου). Ο «Χρονος».Χρονος. <https://rhodeslibrary.gr/>
- [40] Κλέοπας, Ε.(2015).Ο Πολιτικός Ρόλος Του Συγγραφέα Λώρενς Ντάρελ Στην Κύπρο.Ο Αντίλογος Από Το Γιώργο Σεφέρη Εώς Τον Κυριάκο Χαραλαμπίδη. Ιούνιος 2,2015.Σπίτι Της Κύπρου, Κέντρο Πολιτισμού.
- [41] <https://spiritiskyprou.gr/event/o-politikos-rolos-tou-singrafea-lorens-ntarel-stin-kipro-o-antilogos-apo-ton-giorgo-seferi-os-ton-kiriako-charalampidi/>
- [42] <https://www.academia.edu/25513453>
- [43] Κογιόπουλος, Δ. Κ. (2011).Κως 1912-1948 Από Την Κατοχή Στην Ενσωμάτωση,Τ.Β'. Δημοτικός Οργανισμός Πολιτισμού, Αθλητισμού Και Βρεφονηπιακών Σταθμών Δήμου Κω.
- [44] Ντάρελ,Λ. (1947,25 Μαρτίου). «Αποχαρعتισμος».Χρονος.